VIỆT CHƯƠNG

NGHỆ THUẬT NUÔI CHIM

Khướu

NHÀ XUẤT BẢN MỸ THUẬT

VIỆT CHƯƠNG

NGHỆ THUẬT NUÔI CHIM

Khướu Bách Thanh

(Phụ lục: CHIM CHÓP MÀO)

THUẦN HÓA - LUYỆN THI HÓT

NHÀ XUẤT BẢN MỸ THUẬT

PHẦN DẪN NHẬP

Vào những năm đầu thập niên 60, tôi thường đi bẫy chim Khướu ở các vùng Bảo Lộc, Tùng Nghĩa, Lan Hanh (Đà Lạt), và cái thú lớn nhất của tôi lúc đó là lân la vào các Sóc, các Buôn làng của đồng bào thiểu số để tìm hiểu cách sống của họ ra sao... Nhờ đó mà tôi nhận ra một điều là gần như nhà nào cũng có treo một vài lồng chim Khướu, và duy nhất họ chỉ nuôi một giống chim này mà thôi (tên khoa học là Lanius excubitor).

Thuở đó, đồng bào thiểu số gọi chim Khướu là Bồ Chao Bạc Má, và xem ra họ rất rành về con Khướu. Họ chỉ cho tôi cách phân biệt trống mái, cách nuôi dưỡng... trước sau không hề giấu giếm một điều gì.

Tôi thắc mắc tại sao chim rừng thiếu gì con hót hay

mà họ chỉ nuôi mỗi một loại chim "Bồ Chao Bạc Má" thì họ lại khen loại chim này hót được nhiều giọng, lại hót to, đi xa vào nương rẫy vẫn còn nghe tiếng...

Đồng bào thiểu số ở các vùng Phú Giáo, Lộc Ninh Sông Bé cũng thích nuôi Khướu, gần như nhà nào cũng nuôi một hai con, thường có trống mái, nên lúc nào cũng nghe chúng hót rân...

Thì ra đồng bào thiểu số họ rất rành về việc nuôi Khướu, mặc dầu nhiều nơi tôi chỉ thấy họ cho ăn gạo trắng (thay vì gạo rang trộn trứng như cách mình nuôi), còn lồng thì cũng làm bằng tre, nhưng thô sơ lắm.

Sau này, tôi có gặp nhiều nghệ nhân nuôi chim Họa Mi kỳ cựu ở ngoài Bắc, tôi kể câu chuyện lý thú trên đây cho họ nghe thì được biết thêm một điều là đồng bào thiểu số ở ngoài Bắc cũng rất rành chơi Họa Mi. Có người còn sành sõi hơn cả những tay chơi nhiều kinh nghiệm ở Hà Nội, Hải Phòng nữa! Ngay cả việc tìm ổ Họa Mi con, phi họ ra, người Kinh ít ai làm được, vì đâu rành "đường đi nước bước" trong rừng rậm núi cao bằng họ!

Sống giữa rừng chim, nhưng đồng bào thiểu số lại chuộng nuôi Khướu hơn các giống chim rừng khác thì đủ hiểu giọng của giống chim hót này không thể đánh giá ở

mức thấp được.

Người mình cũng thích nuôi chim Khướu, nhất là ở các vùng thôn quê miền Bắc và miền Trung. Giống chim này ở đây có rất nhiều, không những chỉ ở rừng sâu núi cao, mà thỉnh thoảng vẫn thấy bóng dáng chúng đi kiếm ăn ở các bụi bờ, nơi có tầng cây thấp ven làng mạc...

Số lượng Khướu trong thiên nhiên có rất nhiều, nhất là những nơi có nhiều rừng già. Chúng lại tương đối dạn người nên dễ đánh bẫy. Vì vậy, từ xa xưa cho đến nay, giá bán con Khướu bổi thường rất hợp với túi tiền của mọi người. Nuôi Khướu lại dễ sống, cho ăn gì cũng được. Nhiều miền quê, người ta chỉ cho ăn gạo rang, và thỉnh thoảng cho ăn vài con nhái nhỏ, hoặc con thằn lằn hay vài con gián cũng đủ bồi bổ cho cả tuần nhật.

Đã thế, nuôi Khướu lại thêm một cái thú nữa là có thể nuôi thả, như cách người mình nuôi chim Sáo hay Cà Cưởng vậy. Chỉ cần nuôi cho quen chỗ ở, tốt nhất là một vài mùa trở lên, ta có thể thả Khướu bay ra vườn, tự do bay nhảy, tự do đi về, y như các loại gia cầm trong nhà, không lo mất mát.

Khướu thả ra vườn vẫn siêng hót, chứ không như Khướu sống ngoài trời, phần nhiều chỉ hót vào cữ sáng

mà thôi. Đó là cách nuôi Khướu ở thôn quê, nơi mà nhà nào cũng có sẵn vườn cây ăn trái, vì khi được thả, Khướu chỉ lẩn quẩn cả ngày ngoài vườn cây, chứ không bay vào nhà như các giống Sáo, Cưỡng...

Với những người ở thành phố thì việc nuôi Khướu có vẻ không được thích hợp, vì tiếng hót của nó khá to, gây sự vang dội, sợ phiền lòng hàng xóm, nhất là những lúc sáng sớm và giờ nghỉ trưa.

Ở nơi phố phường đông đúc, nhà này thường khít vách với nhà kia, ngay tiếng sủa của con chó cũng đã gây ồn rồi, huống chi giọng hót vang xa của ba con Khướu? Vì vậy, người nào thích nuôi lắm cũng chỉ một con để nghe giọng hót cho vui.

Còn ở vùng ngoại ô các tỉnh, thành lớn, nơi mật độ dân cư tương đối thưa thớt hơn, thì phong trào nuôi Khướu đang được "phát huy" rầm rộ... do chim Khướu không kén người nuôi, trẻ già gì cũng nuôi hợp cả! Cũng do tình hình đó mà giá bán của Khướu cũng từ từ được con buôn nhích cao dần lên. Chỉ vài ba năm trước đây thôi, giá bán một con Khướu bổi (Khướu trống) chỉ vài ba chục ngàn đồng, nay đã lên đến giá gần cả trăm ngàn. Còn chim nuôi đã thuần thuộc đôi ba mùa, đã hót hay, nhất là vừa hót lại

biết múa đuôi múa cánh, thì phải bỏ ra vài ba trăm ngàn đến hơn triệu bạc mới mua được!

Tuy chim Khướu tương đối dễ nuôi hơn một số chim hót rừng khác, nhưng dù sao cũng đòi hỏi người nuôi có chút hiểu biết về kỹ thuật. Chẳng hạn như:

- Cách chọn chim trống mái ra sao...

- Cách chọn con Khướu có những đặc điểm tốt về vóc dáng, về điệu bộ mà nuôi để khỏi uổng phí công lao chăm sóc và tiền của bỏ ra...

- Cách thuần dưỡng Khướu bổi...

- Cách nuôi dưỡng Khướu suy...

Nội mỗi việc phân biệt trống mái không thôi cũng là chuyện khó khăn rồi. Nhiều người đã tỏ ra tức bực khi phải mua lầm một nàng Khướu mái... Một lần mất tiền thì không mấy tiếc, nhưng nếu nhiều lần "bị lừa" như vậy thì sinh nản lòng, đến nỗi nhiều kẻ phải bỏ cuộc, không còn thiết tha đến việc nuôi giống chim này nữa!

Ngay nhiều vị nuôi Khướu cả chục năm vẫn còn bỡ ngỡ về chuyện này, thì làm sao bảo người mới vào nghề rành rẽ cho được! Trong khi đó thì phía người bán, phần đông vì hám lợi, nên thường bán theo cách "không bảo

đảm", khách hàng đem về nuôi nếu đúng chim trống thì may, rủi gặp chim Khướu mái cả ngày chỉ biết kêu ro ro thì chỉ còn có cách... phóng sanh cho khỏi mất công nuôi dưỡng!

Vì như quí vị đã biết, giá trị của con Khướu mái chỉ bằng một phần tư giá bán chim trống là cùng. Hơn nữa, đâu phải người nào nuôi Khướu trống cũng cần nuôi Khướu mái? Chỉ những ai trong nhà nuôi đến năm ba Khướu trống mới cần nuôi thêm một mái để cho trống hót mà thôi!

Thông thường, nuôi một giống chim mà mình nắm vững được phần kỹ thuật nuôi dưỡng thì vẫn được vững tâm hơn, và có nhiều hứng thú hơn. Nhưng, tài liệu nuôi chim Khướu gần như không có. Từ trước đến nay, giới nuôi chim đành phải học hỏi kinh nghiệm lẫn nhau, và thực tế cho thấy đã có mấy ai chịu thực bụng truyền bá kinh nghiệm của mình sang cho người khác (?). Đó là một trở ngại lớn cho những ai muốn bắt tay vào việc nuôi giống chim biết hót đến cả trăm giọng tuyệt hay này.

Ở trong cuốn sách nhỏ này, chúng tôi sẽ cố gắng trình bày tất cả những hiểu biết nhỏ nhoi của mình, qua kinh nghiệm nhiều năm nuôi Khướu, và qua sự không ngừng học hỏi từ các nghệ nhân đàn anh lớp trước để quí vị làm

tài liệu tham khảo thêm, nhất là đối với quí bạn mới bắt tay vào việc nuôi Khướu...

Những điều chúng tôi trình bày chắc chắn còn có nhiều điều thiếu sót, hy vọng sẽ được đón nhận sự chỉ giáo tận tình của các nghệ nhân nhiều kinh nghiệm hơn, để sách tái bản kỳ này được thập phần hoàn hảo hơn.

Xin cảm ơn Quí vị.

Soạn giả

VIỆT CHƯƠNG (Nguyễn Tú)

Giọng hót tài tình của chim Khướu

Điều mà ai cũng biết, chắc chắn không phải tự nhiên người đời lại tặng cho chim Khướu một mỹ danh đầy hấp dẫn là "Khướu Bách Thanh": con chim hót được trăm giọng.

Và từ xưa đến nay cũng chưa từng thấy ai làm một cái việc tỉ mỉ liệt kê đủ một trăm giọng hót mà chim Khướu đã phô diễn cống hiến cho đời!

Tuy vậy, dù khó tánh đến đâu, mọi người cũng phải công nhận, giống chim Khướu quả thật có giọng hót hết sức tài tình, hết sức phong phú, đa dạng, ít có con chim hót rừng nào sánh kịp được!

Ta hãy lắng nghe giọng hót của một con Khướu đã được nuôi thuần thuộc nhiều mùa, đã được đánh giá là có giọng hót hay, để phân tích xem giọng nó ra sao, có xứng

đáng nhận lấy danh hiệu cao quí... bách thanh hay không.

Trong giọng hót của chim Khướu ta nghe rõ được giọng của nhiều con chim rừng khác, trong đó có tiếng Họa Mi, Chích Chòe..., có cả giọng chó (nhất là chó con), giọng mèo, giọng gà con, gà mái cục tác, lại lẫn lộn tiếng sanh phách kèn nhị... của phường bát âm. Ngoài ra, còn có tiếng mưa tuôn, gió rít, thác đổ, suối chảy róc rách... Càng lắng tai nghe, ta càng phát giác thêm được nhiều âm thanh kỳ thú khác, mà dù óc tưởng tượng của mình có phong phú đến đâu cũng không thể ngờ được, giọng hót của con chim bé nhỏ kia lại có thể ẩn tàng được hàng chục... hàng chục âm thanh đa dạng đến như thế!

Có người bạn già đã có kinh nghiệm gần bốn mươi năm nuôi Khướu, ra vẻ thành thật nói với tôi một câu, mà nếu câu nói ấy do kẻ khác nói ra, chắc tôi không tài nào cho lọt vào tai được. Ông ta nói: "Con Khướu của tôi biết nói tiếng... Thượng". Tôi biết ông ta không nói đùa, tôi cũng không nỡ đánh giá câu nói đó có tính cường điệu. Tôi biết ông ta do quá quí con Khướu của mình nên mới có nhận xét về giọng hót của nó như thế. Vì thực tế thì ông bạn này đâu hề biết tiếng Thượng như thế nào đâu!

Giọng con chim đã hay, lại do con người tưởng tượng ra thêm nữa, nên cái chuyện "bách thanh" có lẽ cũng đúng,

chứ không phải cổ nhân sai!

Với con Khướu hót hay, thì giọng hót của nó như có bài bản hẳn hoi, chứ không phải hót một cách tùy hứng. Thỉnh thoảng ta thấy chim có khả năng lặp lại trọn vẹn một câu mà nó đã hót trước đó độ năm mười phút, hoặc một hai giờ, đó là điều khiến người nghe phải ngạc nhiên không ít.

Nhưng, thực tế cho thấy không phải con Khướu nào cũng có khả năng hót được nhiều giọng. Có con nuôi mãi, tập luyện mãi mà giọng hót cũng quanh đi quẩn lại có năm bảy câu nào đó mà thôi.

Giọng Khướu rừng không hay bằng giọng Khướu nuôi thuần thuộc lâu năm tại nhà, có lẽ một phần vì sinh kế khó khăn nên nó không đủ hưng phấn để phát huy hết khả năng ca hót của mình?

Chúng ta cũng biết, trong đời sống hoang dã, cũng như nhiều giống chim rừng khác, Khướu chỉ hót vào một giờ giấc nào đó trong ngày mà thôi. Chẳng hạn, nó chỉ hót nhiều vào buổi sáng tinh mơ, khi sương mai vẫn còn giăng phủ trong rừng, và đằng đông mặt trời chưa ló dạng. Buổi trưa thỉnh thoảng ta mới nghe một vài giọng Khướu hót, và chiều lại, Khướu cũng chỉ hót lai rai... Vì chim còn

phải vất vả kiếm ăn...

Rừng cây tuy trùng trùng điệp điệp, nhưng chim thú lại nhiều nên kiếm đủ cái ăn cũng không phải là chuyện dễ! Một khi phải vất vả vì miếng ăn như vậy thì thử hỏi tinh thần đâu mà còn nghĩ đến chuyện hót với ca?

Trong khi đó nuôi tại nhà, thức ăn nước uống không những được cung phụng đầy đủ, mà còn bổ dưỡng, Khướu mới được ung dung tỉnh táo cất tiếng hót râm ran cả ngày. Thành ngữ có câu: "Hót như Khướu" là ám chỉ đến con Khướu được nuôi thuần thuộc tại nhà này.

Một con Khướu thuộc loại hót hay, có khi hót một vài phút, có lúc nó hứng chí hót đến năm mười phút mới chịu nghỉ ngơi. Khi con Khướu ru hồn theo những âm thanh tiết tấu trầm bổng của mình, thì nó đứng xống lên trên cầu, mở hé mở hướng chếch lên trên trời và hót vang rân, cơ hồ như không hay biết những gì đang xảy ra xung quanh nó...

Điều này cũng dễ hiểu. Một khi cuộc sống được yên vui, được bảo đảm, thì tinh thần tất nhiên sẽ hưng phấn hơn nhiều. Ngay con người được sống an cư lạc nghiệp còn muốn ngâm nga ca hát, huống chi là chim...

Nếu nhà có nuôi Khướu mái thì con Khướu trống lại

càng "mau miệng hơn. Chỉ cần chị mái lên tiếng kêu ro ro là chim trống nổi hứng hót như điên như dại. Mái mà siêng kêu ro ro thì chim trống không những siêng hót mà giọng hót của nó càng lúc càng tỏ ra phong phú hơn, đặc sắc hơn. Có những tiếng lạ mà hình như nó chôn giấu tự đáy cùng của tiềm thức, bỗng trỗi dậy theo tiếng mái ro ro...

Nhiều người bắt chước giọng kêu của Khướu mái, hay huýt gió nhái theo giọng một con Khướu khác để "mồi", Khướu cũng dễ dàng "bị lừa" cất tiếng hót theo...

Nếu trong nhà nuôi nhiều giống chim hót, thường một con nào đó cất cao tiếng hót, cũng dễ gây cho Khướu sự hưng phấn mà cất tiếng hót theo luôn.

Do mau mồm mau miệng như vậy nên người đời mới có câu "hót như Khướu". Thật ra thì ngụ ý câu này ám chỉ đến những người khéo mồm khéo miệng nịnh bợ tán dương kẻ khác để mong hưởng lợi mà không hề biết ngượng ngập!

Con chim hót hay một phần là do tài thiên phú sẵn có nhưng cũng phải được thường xuyên "văn ôn võ luyện", tức là được chủ nuôi nắng cho đi tập dượt tại các tụ điểm chơi chim thì giọng hót của nó mới càng ngày càng được khởi sắc hơn. Đó là điều mà hầu hết các nghệ nhân nuôi chim nhiều kinh nghiệm đều công nhận.

Khướu Mun, Khướu Bạc Má...

Chúng tôi rất tiếc chưa tìm được một tài liệu nào hoặc nguồn tin nào khả dĩ có giá trị nói về xuất xứ của chim Khướu. Nhưng, tại các nước ở vùng Đông Nam Á đều có giống chim này sinh sống.

Tại nước ta, Khướu có mặt khắp cả ba miền Nam Trung Bắc, với số lượng khá nhiều. Nhưng chúng sinh sống theo vùng, chỉ những nơi thích hợp với chúng, chứ không phải cả nước nơi nào cũng có cả.

Chỉ nơi nào có rừng già, rừng thưa, có khi cả rừng chồi mới có Khướu sinh sống, Khướu không sống vùng đồng bằng, nhưng lại có mặt ở vùng núi non, khe suối...

Tuy vậy, dù sinh sống thích hợp ở đâu mà bắt về nuôi bất cứ ở tỉnh thành nào trong nước Khướu cũng đều tỏ ra hợp với phong thổ cả. Như con Khướu Mun ở tận miền Bắc giá lạnh đem vào nuôi ở miền Nam hai mùa mưa nắng, vẫn sống mạnh, hót hay. Ngược lại, con Khướu Bạc Má sinh sống ở Phú Giáo Bình Dương đem lên nuôi ở xứ sương mù Đà Lạt vẫn tỏ ra hợp với khí hậu khác lạ với nơi sinh trưởng của nó. Vì vậy, nhiều người cho Khướu là giống chim rừng dễ nuôi.

Tại nước ta, Khướu cũng có nhiều loại. Đại để có hai loại chính là Khướu Mun và Khướu Bạc Má.

Con Khướu Mun chỉ sinh sống ở miền Bắc và Bắc trung phần.

Ở trong Nam không có Khướu Mun, nhưng ở miền Bắc lại có Khướu Bạc Má. Nhưng Khướu Bạc Má ở Bắc khác với Bạc Má trong Nam, ở chỗ màu lông hơi xám hơn, đốm lông trắng ở hai má hơi nhỏ hơn, mặc dù hình dáng và giọng hót rất giống nhau.

Khướu Bạc Má trong Nam, tùy theo vùng chúng sinh sống mà màu lông có khác nhau chút đỉnh. Chẳng hạn Khướu vùng Bảo Lộc màu lông hơi xám. Khướu ở Phú Giáo thì hung hung đỏ, Khướu Khe Sanh thì màu xám đen...

Được biết ở khu rừng nguyên sinh Kẽ Bàng tỉnh Quảng Bình (bên trên động Phong Nha) còn có giống Khướu Đá mình chỉ to bằng con chim sẻ...

Rừng Việt Nam mình thì bao la, nhiều nơi chưa có bước chân người lui tới, chúng tôi hy vọng rằng còn có nhiều giống chim thú khác mà thế giới chưa được biết đến, trong đó may ra còn có các loài Khướu lạ...

Khướu Mun có vóc dáng thon nhỏ hơn Khướu Bạc Má một chút, nhưng hình dáng thì giống hệt nhau. Thân hình Khướu Mun phủ màu lông xám đen. Chim trống có hai loại: má bóng và má màu mờ mờ. Nhiều người cho rằng chim Khướu Mun mà má bóng là Khướu Mun thiệt, còn loại má mờ mờ là Khướu Mun lai (?).

Riêng chim Khướu Mun mái thì có khoen mắt màu đen, phía đuôi mắt có vệt đen dài, mà cuối vệt đen không nhọn mà thẳng góc. Thường thì trên đỉnh đầu, viền trên chóp lông mũi có một túm nhỏ lông trắng.

Khướu Bạc Má có thân hình lớn hơn Khướu Mun một tí. Nhưng sự so sánh này không phải là chính xác tuyệt đối, vì giống Khướu có con to con nhỏ, chứ không có sự lớn đồng đều một cỡ như nhau, mặc dầu hình dáng thì giống nhau như đúc. Bằng chứng như quí vị thấy đó, có

nhiều con Khướu Mun còn lớn xác hơn cả Khướu Bạc Má. Cũng có con Khướu Mun còn lớn xác hơn cả Khướu Bạc Má. Cũng có con Khướu Bạc Má thân mình nhỏ choắt như chim mái Khướu Mun...

Về phía người nuôi thì đa số thích nuôi Khướu lớn con; con nào càng "kệch cỡm" càng được ưa chuộng, họ cho rằng Khướu lớn con có vóc dáng đẹp, lại hy vọng có đủ lực để hót tiếng to hơn (?).

Khướu Bạc Má phần nhiều có lông màu xám tro ửng vàng nhưng cũng có giống lông màu hung hung đỏ (Khướu vùng Phú Giáo và Lâm Đồng). Thỉnh thoảng ta cũng gặp một số con lông vàng lợt như lông gà mái vàng... Thường thì những con lông vàng thì chân cũng vàng trông cũng lạ mắt.

Chân Khướu Mun thường là chân chì, móng đen. Chân Khướu Bạc Má có màu vàng mốc, móng cũng có màu như vậy. Thỉnh thoảng chúng tôi cũng gặp nhưng con Khướu có một hay bốn móng trắng (cả hai chân như nhau). Kinh nghiệm cho thấy những con này thường hót hay.

Từ trước đến nay, những chim Khướu nào có màu lông khác lạ, có móng và chân màu khác lạ thường được nhiều người chuộng nuôi, và nhờ đó mà bán được giá cao.

Người ta dám bỏ số tiền lớn ra mua một phần là do... "tham thanh chuộng lạ", để hãnh diện với bạn bè thân quen là mình có con chim lạ, chứ chưa chắc con chim đó đã có tài cán gì xuất sắc hơn những con đồng loại...

Sở dĩ có tên là Khướu Bạc Má là vì hai bên má của Khướu có vệt lông trắng lốp che phủ ngoài tai, lớn bằng móng ngón tay cái người lớn.

Giới nuôi chim Khướu mỗi người có một ý thích khác nhau: có người cả đời chỉ thích nuôi Khướu Mun, có người lại chủ trương nuôi Khướu Bạc Má.

Giới thích nuôi Khướu Mun thì cho rằng giống này có giọng hót thanh hơn, hay hơn Khướu Bạc Má. Trong khi đó người thích nuôi Khướu Bạc Má lại lớn tiếng cho rằng chỉ có Khướu Bạc Má mới có giọng hót hay hơn...

Ngay với Khướu Bạc Má cũng vậy, có người chỉ tán tụng con Bạc Má vùng Khe Sanh, có người lại khen Khướu vùng Phú Giáo hoặc vùng Lâm Đồng... và tất nhiên, họ chê Khướu vùng khác hốt tệ lậu...

Từ đó mới sinh ra các cuộc tranh luận, hoặc chê bai khích bác nhau, dù đôi khi chỉ ở mức nhẹ nhàng cũng dễ làm mất sự hòa khí giữa anh em nghệ nhân chơi chim với

nhau một cách đáng tiếc.

Công tâm mà nói, Khướu hay cũng có thể do vùng, nhưng điều này chắc chắn không tuyệt đối là Khướu nào của vùng đó cũng hay. Thật ra, chim hót hay là tùy năng khiếu đặc biệt của mỗi con, chứ không phải tùy vào màu lông Mun hay Trắng, vùng này hoặc vùng nọ...

Có thể đây là mánh khóe của các con buôn chăng? Họ lợi dụng sự tôn sùng một cách sai lạc của từng cá nhân mà tìm cách lung lạc cách này cách nọ để bán cho được giống Khướu mà họ đang buôn?

Tốt hơn hết, chúng tôi khuyên quí vị nên cả tin vào sự nhận định của mình, cụ thể là vào mắt vào tai của mình để chọn được những chim đẹp dáng và giọng hót lại hay mà mua cho khỏi lầm một cách đáng tiếc!

Cách phân biệt Khướu trống mái

Thường thì trong các loài chim thú, xét về vóc dáng bên ngoài, giống đực bao giờ cũng mạnh mẽ và tốt đẹp hơn giống cái. Như gà trống có bộ lông mã và cái mồng tươi đẹp hơn gà mái. Như con chim Trĩ trống trên mình có bộ lông sặc sỡ, trong khi Trĩ mái lại mang bộ lông giản dị quê mùa của con gà mái tre. Con Chích Chòe Than, Lửa, chim trống bao giờ cũng có bộ lông tươi đẹp hơn chim mái... Đó là chưa nói đến thân mình giống đực thường lớn hơn giống cái, chỉ nhìn sơ qua cũng đủ thấy rõ...

Điều dễ phân biệt hơn nữa là tiếng kêu, tiếng gáy, tiếng hót của con đực bao giờ cũng có khác với con cái. Chẳng hạn như giống chim Chích Chòe Than, trống và

mái đều biết hót, nhưng giọng hót của con chim trống hay hơn, dài hơi hơn, trong khi chim mái chỉ hót nho nhỏ vừa đủ nghe, hơn nữa nó chỉ hót lặp đi lặp lại một giọng, và giọng ngắn ngủn... như giọng chim con mới tập hót lần đầu.

Tóm lại, để phân biệt giới tính của một giống chim nào ta phải xét qua vóc dáng, sắc lông, tiếng kêu hay giọng hót của chúng mới xét đoán đúng được. Thật ra, giữa giới tính đực, cái đều có một hay vài điểm dị biệt nào đó, nhưng do chưa có kinh nghiệm nên ta mới dễ lầm lẫn mà thôi.

Chẳng hạn như con chim Yến phụng, nếu chỉ nhìn vào vóc dáng, sắc lông, điệu bộ, kể cả tiếng kêu, ta thấy chim trống mái không khác gì nhau. Thế nhưng, nó vẫn có điểm dị biệt bên cạnh vô số những điểm tương đồng: đó là cục thịt đóng trên mũi của nó. Với chim có lông xanh (xanh lục, xanh nước biển, xanh đọt chuối, màu két, màu tím) thì mũi chim trống màu xanh, còn mũi chim mái màu trắng. Còn với chim vàng hay trắng (vàng tuyền, vàng bông, trắng tuyền, trắng bông) thì cục thịt trên mũi Yến Phụng trống màu hồng, còn mũi chim mái vẫn màu trắng...

Về chim hót thì ngoài vóc dáng, sắc lông, điệu bộ ra, ta nên chú trọng đến tiếng kêu, giọng hót của chúng.

Nhưng, không phải giống chim nào cũng giống như giống chim nào, đó là điều ta nên lưu ý. Thí dụ:

- Chích Chòe Than trống cũng như mái đều hót.

- Chích Chòe Lửa cũng vậy.

- Họa Mi thì chim trống hót hay, nhưng chim mái chỉ biết "xũy" tức kêu sè sè, chứ không hề biết hót.

- Khướu trống thì hót hay, nhưng Khướu mái thì chỉ biết kêu ro ro...

Với chim Khướu, dù là Khướu Mun hay Khướu Bạc Má, nếu chỉ nhìn sơ qua vóc dáng bên ngoài thì khó phân biệt con nào là chim trống, con nào là chim mái được. Nếu chờ mua về một thời gian để phát hiện con nào hót, con nào ro ro thì có khi mất tiền oan uổng! Vì như quí vị đã biết giá tiền mua một Khướu trống thường đắt gấp ba bốn lần chim Khướu mái!

Tuy vậy, vẫn có cách nhìn sơ qua mà vẫn phân biệt được Khướu trống, Khướu mái một cách chính xác. Đó là cách quan sát chùm lông ở trên mũi của chúng:

- Khướu trống, chùm lông mũi này lớn và mọc dài nên nhô cao lên.

- Khướu mái thì chùm lông mũi nhỏ hơn, và lông ngắn hơn nên thấp lè tè.

Ngoài ra còn có cách khác để phân biệt Khướu trống mái, là quan sát kỹ vệt lông đen ở đuôi mắt của Khướu:

- Khướu trống, vệt lông đen này lớn bản, về phía cuối hơi nhọn.

- Khướu mái, vệt lông đen này nhỏ bản hơn, có vẻ sắc nét hơn, về phía cuối không nhọn mà thẳng góc.

Muốn quan sát kỹ vệt lông đen này, quí vị cần phải bắt Khướu cầm chặt ở tay, còn tay kia vuốt xuôi theo chiều lông ở mí mắt thì mới nhìn rõ được phần cuối của vệt lông đen đó là nhọn hay vuông góc. Quan sát Khướu Mun thì dễ, nhưng với Khướu Bạc Má thì phải chịu khó vạch phần lông trắng ở má sang một bên thì mới dễ dàng thấy được vệt lông đen hiện ra.

Có người còn quan sát phần yếm đen ở cổ và ngực Khướu, nhưng điều này chúng tôi cho là không mấy chính xác bằng hai cách trên, nhất là quan sát chùm lông mũi, đáng tin cậy nhất.

Về cách phân biệt chim trống mái, và cách chọn lựa con chim có vóc dáng tốt mà nuôi, những nghệ nhân có

nhiều kinh nghiệm trong nghề khuyên chúng ta nên quan sát thật nhanh thì mới có thể phát giác ra được những nét tốt mà mình thấy được ở con chim. Tức là phải nhìn một cách toàn diện, chứ đừng kỹ lưỡng quan sát từng phần một. Vì nếu cứ nhởn nha quan sát, hoặc cố tình lại gần mà quan sát kỹ thì thế nào cũng bị... hoa mắt, không còn giúp ta phân biệt được gì...

Đó là điều con chim khác với con chó. Ở con chó, càng nhìn lâu càng nhận ra được đâu là nét tốt để chọn nuôi. Còn ở con chim, có lẽ nó thường bay nhảy loạn xạ trong lồng nên dễ làm rối mắt, không cho phép ta quan sát được kỹ hơn. Và nếu trường hợp này xảy ra, thì tốt hơn hết ta nên... bỏ đi đâu đó một lúc rồi sau đó quay lại quan sát tiếp, hy vọng đạt được kết quả mong muốn hơn.

Với Khướu, chim mái rất mau miệng, dù là mái bổi, chỉ nuôi độ một buổi, lâu lắm là một ngày, mái sẽ mở miệng kêu ro ro. Ngược lại, Khướu trống bổi có khi phải nuôi một hai tuần trở lên mới chịu hót.

Khổ nỗi, chim Khướu trống bổi trong những ngày đầu nhốt trong lồng chật chội, do chưa thích hợp với môi trường sống mới, do tâm trí nó còn hoang mang sợ sệt, nên nhiều con trống cũng kêu ro ro như Khướu mái.

Tuy nhiên, người có kinh nghiệm vẫn phân biệt được ngay: tiếng kêu ro ro của chim mái vừa to vừa rõ, lại thưa ra. Còn tiếng ro ro vì sợ của chim trống vừa nhỏ lại nhặt, có khi liên hồi như đang run sợ vậy...

Dù sao thì chúng tôi cũng xin có lời khuyên đối với quí vị nào chưa rành rẽ trong việc phân biệt trống mái, mà lỡ mua Khướu bổi về nuôi, cứ nên bình tĩnh nuôi trong vài tuần để biết đích xác đâu là trống mái. Tốt hơn là nhờ những nghệ nhân có kinh nghiệm về Khướu chọn lựa hộ cho.

Có nên nuôi Khướu mái?

Thông thường những người nuôi chim hót rừng đều... ngại nuôi chim mái, trừ trường hợp những ai nuôi chim Họa Mi thi đá thì cần nuôi Mi mái để thúc cho trống hăng khi xáp trận mà thôi.

Người ta ngại nuôi chim mái vì thấy cái lợi của nó mang lại không đáng kể mà cái "hại" thì nhiều.

Xin được kể ra những điều gọi là "hại" trước:

- Nuôi một con chim mái tất nhiên phải sắm một cái lồng để nuôi. Một cái lồng, dù là lồng "chợ" tầm thường với đầy đủ cóng và bố lồng cũng tốn khoảng năm chục ngàn bạc.

- Nuôi một chim mái cũng chạy ăn như một chim trống. Vì nếu để cho mái suy do thiếu ăn thì làm sao có khả năng thúc trống hót hoặc đá? Nghĩa là hằng ngày ngoài

thức ăn bột ra, cũng phải cho ăn sâu tươi và cào cào.

- Nuôi mái cũng phải tìm chỗ treo lồng. Với nhà cửa rộng rãi thì không nói làm gì, còn ở thành phố nhà cửa chật hẹp tìm chỗ treo thêm một lồng chim cũng là chuyện khá... gay go. Hơn nữa, như quí vị đã biết, lồng chim mái phải treo cách xa lồng chim trống thì mới có hiệu quả tốt; con tít xa nhà ngoài con lại treo tít xa cuối nhà sau để chúng nghe thoáng tiếng của nhau thôi. Nếu nhà chật chội, chiều dài sau trước chỉ độ mươi lăm thước thì tìm chỗ treo lồng chim mái cũng... gay go thật.

Trên đây là trở ngại chính khiến hầu hết nghệ nhân nuôi chim ngại nuôi chim mái để thúc chim trống hót hoặc đá hăng hơn. Điều tạm gọi là "hại" đó thì ai cũng thấy rõ.

Thế nhưng, cái lợi do chim mái mang lại thì nhiều người vẫn chưa hiểu rõ được một cách tường tận.

Người ta vẫn nghĩ một cách đơn giản rằng: nuôi chim mái thì chim trống hăng hái lên trong một khoảng khắc nào đó mà thôi. Vì khi mái Mi xùy thì trống Mi mới hót, mà mái Mi ngưng xùy thì trống Mi cũng ngưng nghỉ luôn. Chim Khướu hay giống chim nào khác cũng vậy.

Mà nếu cái lợi chỉ có vậy, thì nuôi mái làm gì cho

khổ công, cho tốn kém. Thà là đôi ba ngày, năm ba bữa, đem chim trống đi dượt tại các tụ điểm chơi chim một lần, chim trống về nhà cũng sung được vài ba ngày...

Thật ra, nếu hiểu được vai trò của chim mái đối với chim trống như vậy là hiểu một cách phiến diện, chưa đúng đắn.

Như quí vị đã biết, tiếng hót của chim trống đối với chim mái là để chòng ghẹo, tán tỉnh, ve vãn... vì vậy nó phải vận dụng tất cả những tài năng sẵn có của nó để phô diện hết ra cho chim mái phục tài mà chịu kết đôi thành vợ thành chồng với nó. Đôi khi tài chỉ có một mà nó phải cố gắng làm cho nổi bật gấp đôi, gấp ba lần hay hơn như vậy mới mong chiếm được cảm tình của người đẹp.

Chim mái hầu hết là "người đẹp khó tính", nàng chỉ chịu ghép đôi với những chàng nào có giọng hót thật tuyệt vời, hợp với ý thích của nàng mà thôi. Vì vậy hễ nghe tiếng mái kêu là con trống nào cũng cố gắng trổ hết tuyệt kỹ ra mà hót, chứ đâu hót một cách "lấy có" qua loa được! Đó là lời tỏ tình, mà lời tỏ tình nào lại không hay?

Xin lỗi, cũng như con người mình vậy, có anh chàng nào nói chuyện với người yêu mà không tìm lời nói hoa mỹ, thậm chí còn phải sửa giọng, uốn lời để tỏ ra đây là

người văn minh lịch sự, có ăn học hiểu biết như ai... Mặc dầu thực tế anh chàng này chỉ là một người bình thường, thậm chí còn là dân "ăn tục nói phét" nữa là đằng khác!

Con người dù mang tiếng là văn minh lịch sự, nhưng cái tài "nịnh đầm", xin lỗi chưa chắc bằng... chim chóc ở quanh mình. Chim trống thường "khiêu vũ" quanh chim mái hàng giờ, với những bước đi khe khẽ nhịp nhàng, với động tác nhịp cánh uyển chuyển... trong khi chị mái mặt cứ bơ ra một cách dễ ghét!

Do đó, chúng tôi thiết nghĩ cần phải nuôi chim mái, để thúc cho chim trống hót căng hơn, hay hơn.

Con Khướu trống, nếu chỉ nuôi một mình nó (không có mái) không những nó chậm hót mà hót cũng không hay. Chỉ trừ trường hợp quá căng lửa nó mới trổ hết thần lực ra mà hót, nhưng thời gian này trong năm đâu được mấy tháng phù du?

Còn nếu nuôi Khướu con hay Khướu bổi, thiếu mái ro ro thì chim chậm mở miệng. Mà sau này có hót căng đi nữa thì giọng của nó cũng nghèo nàn âm điệu. Trừ trường hợp chủ nuôi siêng đi tập dượt lại là chuyện khác.

Nói đến chuyện tập dượt, ai cho đó là chuyện không

phiền phức? Không tốn nhiều thì giờ?

Nội cái chuyện chở lồng chim đi về cũng là chuyện bực bội, nếu không có sự say mê thì không ai siêng năng làm được. Còn tốn hao thì giờ là chuyện quá rõ ràng, mất vài ba giờ trong buổi sáng, cũng coi như tốn phí nửa ngày trời, gác lại một bên biết bao là việc!

Thế nhưng, con chim đi tập dượt thu lợi được những gì, liệu có bằng nhờ vào con mái mà nó tự khai tâm mở trí thêm ra không? Nếu cho con chim đi dượt mà về nhà có chim mái thúc hót thêm nữa thì chắc không có gì nâng cao hiệu quả giọng hót của chim hơn nữa...

Kỹ thuật nuôi chim mái để thúc chim trống hót hăng hơn là lồng chim mái và chim trống phải treo cách xa nhau và khuất nhau; nghĩa là chim trống mái không thấy được bóng dáng nhau, mà chỉ nghe giọng của nhau mà thôi. Chính cái việc "văn kỳ thanh bất kiến kỳ hình" đó mới làm cho chim trống, mái, tỏ tình qua lại những mong được gặp nhau hơn...

Tuy nhiên, thỉnh thoảng chỉ cho trống mái gần nhau theo cách đó một đôi ngày, rồi treo lồng chim mái xa ra nơi khác, hoặc là gởi đi nơi khác, có như vậy, chúng mới không "lờn" giọng nhau. Khướu mái mà treo gần Khướu

trống nhiều ngày liên tiếp, dù không cho thấy mặt nhau, nhưng hằng ngày được nghe tiếng của nhau, mái cũng không siêng kêu ro ro, và như vậy thì không còn gây một hiệu quả gì đối với Khướu trống nữa!

Một điều quan trọng nữa mà chúng tôi xin được phép lưu ý quí vị là trong thời gian Khướu trống thay lông hoặc suy yếu, tuyệt đối không cho nó nghe giọng chim mái. Vì nó cần sự yên tĩnh tuyệt đối để nghỉ ngơi...

Khướu cũng có con khôn con dại

Hai tiếng khôn, dại ở đây cũng có thể hiểu là hay và dở.

Thành ngữ có câu "Hót như Khướu", nghĩa đen ám chỉ Khướu là giống siêng hót và hót thật hay. Thế nhưng, thực tế cho thấy không phải con Khướu nào cũng siêng hót và hót hay cả!

Có những con Khướu có giọng hót hay thật là hay. Nó hót được nhiều giọng và luyến láy một cách tài tình, có bài bản hẳn hoi. Nhưng, cũng có những con Khướu hót giọng thật tệ, quanh đi quẩn lại cũng hót mãi có năm ba câu ngắn ngủi chẳng hay ho gì, mặc dầu đã nuôi lâu đôi ba

năm mà chẳng hơn gì Khướu bổi!

Con Khướu khôn là Khướu biết tiếp thu nhanh những giọng hót của những chim chóc chung quanh, dù đó là giọng Họa Mi, Chích Chòe và những chim cùng giống với nó. Những tiếng chó sủa, mèo kêu, gà cục tác... cũng được con Khướu khôn in sâu vào trí nhớ, để rồi vay mượn những âm thanh khác lạ đó làm vốn liếng cho giọng hót của mình càng ngày càng khởi sắc hơn.

Chính vì vậy, nuôi một con Khướu khôn, ai cũng lấy làm hài lòng vì được nghe giọng hót của nó càng ngày càng thêm nhiều làn điệu phong phú hơn, hay ho hơn...

Trong khi đó, con Khướu dại thì tiếp thu chậm những âm thanh lạ xảy ra quanh nó, vì vậy dù có năng mang đi tập dượt giọng hót của nó cũng không khá được bao nhiêu. Những chim này, trong thời kỳ còn là chim bổi, nuôi lâu "mở miệng" lắm.

Do không "mau mồm mau miệng" nên nó không biết đảo tiếng, biết được giọng nào cứ giữ riết mà hót mãi, khiến người nghe cũng phải bực mình.

Có những con chim chỉ hót đi hót lại mãi câu: "Khứa cổ! Khứa cổ!" hoặc "Meo! Meo!"... Người mình phần đông

lại tin dị đoan, làm sao chấp nhận được cảnh mới mờ sáng đã nghe con chim hét toáng lên lồng lộng câu "Khứa cổ! Khứa cổ!". Người mình phần đông cũng tin câu" "Mèo đến nhà thì khó, chó đến nhà thì giàu" mà cả ngày con chim cứ nhai đi nhai lại mãi câu "Meo! Meo!", "Nghèo! Nghèo!"... thì tránh sao được chuyện bực mình!

Thường thì những con Khướu hót giọng "phản chủ" như vậy ít người chịu nuôi, mà nếu có bán thì cũng chỉ nhận được giá rẻ.

Khổ nỗi những chim hót giọng "Khứa cổ! Khứa cổ!" lại khá nhiều. Vì vậy có nhiều người không chịu nuôi Khướu, nếu có nuôi họ phải nghe qua năm lần bảy lượt, khi biết chắc con Khướu đó không hót giọng "hăm tài" họ mới chịu nuôi.

Chuyện con Khướu hót: "Khứa cổ! Khứa cổ! Meo! Meo"... là chuyện có thật, nhưng ta không nên ngộ nhận cho là lời xui xẻo để ghét bỏ nó đến nỗi không muốn nuôi!

Trong chuyện này, con Khướu hoàn toàn vô tội, vì chính nó có mang một ý ác nào đến chủ nuôi đâu! Một lẽ dễ hiểu là chim đâu nói được tiếng người, và đâu có tánh ranh ma để rủa xả người chủ như vậy!

Chỉ có con người vì mê tín dị đoan vô lối nên mới cố tình xuyên tạc giọng hót của con Khướu để rồi ghét bỏ nó, thậm chí không có ý định nuôi giống chim này nữa, mới là chuyện đáng phê phán.

Với những con Khướu hót dở như vậy, một là không nên nuôi, hai là nên có phương pháp tập luyện riêng để giúp nó hót giọng hay hơn. Và điều này thiết nghĩ cũng không quá khó đối với người có kinh nghiệm nuôi chim, chỉ đòi hỏi ở sự bền chí là được.

Điều cần là phải tìm nuôi một con Khướu mái thật hay. Mái hay là mái dạn dĩ, siêng kêu ro ro để thúc cho trống hăng lên mà hót. Trống nghe tiếng mái thì chẳng khác gì như cờ gặp gió, dù chậm mồm chậm miệng cũng phải cất tiếng hót vang rân.

Việc đem chim đi dượt để chim có dịp tốt làm quen với giọng điệu của nhiều chim khác, cũng là điều thiết cần. Có thể đến nơi "đô hội" đó nó không hót, nhưng điều đó không có nghĩa nó vô tâm không học hỏi được gì... Những con chim đi dượt, về nhà thường sôi nổi hót lên những giọng hay lạ, gây cho chủ nuôi sự tán thưởng bất ngờ.

Có điều khi dượt chim, ta tránh treo chim dở gần

những con chim dữ, nhất là chim cùng giống với nó. Vì như vậy là vô tình làm cho chim của mình sợ hãi thêm. Quí vị cũng biết là con chim hót hay là khi nó biết tự tin vào tài năng của nó. Nếu sự tự tin này bị đe dọa, bị đánh mất thì dù chim hay cũng trở thành chim dở, không còn chút giá trị gì!

Mặt khác, mỗi ngày ta nên ép cho chim dở đó ngủ sớm để sáng nó thức giấc sớm mà cất tiếng hót chào đón bình minh. Ngay đầu hôm nên trùm kín áo lồng cho chim, rồi treo lồng vào nơi yên tĩnh nhất để chim được yên giấc ngủ.

Bản tính của chim, con nào cũng rất siêng hót vào lúc sáng sớm. Nó có thể say sưa hót cả giờ mà không biết mệt. Trong trường hợp này mà có mái thúc, chim trống còn hót hay hơn, tài nghệ được trút ra phô diễn đến mức độ cao hơn, khôn khéo hơn... Những tiếng "Khứa cổ! Khứa cổ!" mà nhiều người cho là chướng tai đó, tưởng là nó quen miệng, lần hồi nó cũng quên dần...

Nên nhớ giọng hót của chim chính là "tiếng Mẹ đẻ" của nó, vì vậy con chim nào cũng biết hót với giọng của dòng giống mình, chỉ có điều hay hoặc dở mà thôi. Nếu được tập luyện thường xuyên và đúng phương pháp, con

Khướu nào cũng có khả năng hót hay cả. Điều cần là chủ nuôi phải chịu khó kiên tâm trì chí để tập luyện cho chim đến cùng...

Nếu gặp con trống dở, ta nên nuôi con Khướu mái. Gặp mái càng hay lại càng tốt...

Mùa thay lông của chim Khướu

Mỗi năm chim chóc có một mùa thay lông. Với chim sống ngoài hoang dã thì mùa thay lông này đến sau mùa sinh sản của chúng, nghĩa là vào khoảng tháng sáu, tháng bảy Âm lịch trở đi. Con chim bắt đầu thay lông đến khi có bộ lông mới phải mất một thời gian từ hai đến ba tháng. Sống ngoài trời, dù đang thay lông chim Khướu vẫn đủ sức đi kiếm ăn, mặc dầu sức khỏe của nó cũng có phần sút kém.

Chim nuôi trong lồng, mỗi năm cũng phải thay lông một lần, nhưng mùa thay lông của chúng không nhất thiết trùng hợp với chim sống ngoài trời. Có chim thay lông rất sớm, vừa đổ mưa đã thay lông, nhưng cũng có chim thay trễ.

Sự thay lông bình thường, sớm hay trễ đối với chim nuôi là tùy vào sức khỏe của mỗi con. Chim không được sung thì thay lông sớm, chim khỏe mạnh thay lông trễ hơn.

Con Khướu khi thay lông ít có trường hợp trông thảm hại như những chim khác: lớp lông cũ khô khốc bắt đầu rụng từ từ, cũng từ phần đầu xuống tới phần thân, rồi đến đuôi và cánh. Những lông cũ nào rụng trước thì nơi đó lớp lông mới được bung ra, nên dù thay lông nhưng trông bộ lông chim không đến nỗi xơ xác. Chỉ có phần đuôi, đôi khi rụng đến vài ba chiếc một lần, nên trông con Khướu có vẻ tàn tạ. Nhưng kinh nghiệm cho thấy chim nào lớp lông cũ rụng nhanh thì lớp lông mới ra nhanh, giúp thời gian thay lông của nó rút ngắn lại, không kéo dài ngày đến vài ba tháng như những chim khác.

Trong thời gian thay lông, chim phải sống trong tình trạng suy yếu sức khỏe, coi như đó là một cơn bệnh nặng mà năm nào chim cũng phải trải qua một lần, đến nỗi đình trệ tất cả mọi sinh hoạt hằng ngày, kể cả ăn uống, ca hót...

Vì vậy, khi con chim thay lông xong, chủ nuôi nào cũng tỏ ý mừng dùm cho nó. Mà nói đúng ra cũng... mừng luôn cho mình, vì khi con chim đã có bộ lông mướt mượt thì sự chăm sóc cho nó bớt đi nhiều công sức.

Như quí vị đã biết, nuôi chim thay lông là cả một sự vất vả mệt nhọc, kéo dài hai ba tháng trường. Vì nếu chểnh mảng một chút, con chim quí có thể chết lúc nào không hay. Nào là thức ăn phải bổ dưỡng, nào là sưởi nắng rồi tắm nước ấm, nào là phải trùm áo lồng cho chim được yên tĩnh mà ngơi nghỉ nhiều giờ...

Con Khướu trông bề ngoài thấy mạnh, nhưng nó cũng dễ chết! Có nhiều con đang thời kỳ thay lông vẫn hót, thế nhưng nó suy lúc nào mình cũng không hay. Vì vậy khi phát giác con chim hót yếu, hoặc bỏ hót một vài ngày thì đó là lúc... vô phương cứu chữa! Con chim lúc này chỉ còn lại một túm lông, bụng nhô lưỡi hái lên cao bén như lưỡi dao cạo... Chim mà suy như vậy thì thuốc... tiên cũng không chữa nổi!

Vì vậy, sắp đến mùa chim thay lông, người nuôi chim nào cũng tỏ ra buồn chán, vì họ phải bỏ ra nhiều công sức chăm sóc cho chim, nhưng lại không được hưởng cái thú nghe chim hót, ít ra cũng mấy tháng trường...

Chăm sóc con chim đang thay lông đâu phải là việc làm quấy quá được. Vì nếu không gia công chăm sóc thì việc thay lông có thể kéo thêm dài ngày, ảnh hưởng xấu đến sức khỏe của chim.

Khi con Khướu sắp thay bộ lông cũ thì ta thấy toàn bộ lông trên mình nó trở nên khô khốc, cũ kỹ, không còn chút tươi tắn mướt mát nào. Thế rồi sau đó mấy hôm bắt đầu thấy vài ba chiếc lông nhỏ rơi rớt dưới bố lồng, báo hiệu chim bắt đầu thay lông.

Việc đầu tiên, quí vị phủ áo lồng lại, và treo chim vào một nơi yên tĩnh nhất để chim được ngơi nghỉ độ vài ba tuần. Tất nhiên, mỗi tuần chừng vài lần vẫn cho chim tắm nắng sáng, độ nửa giờ; và tắm nước ấm... rồi lại treo chim vào nơi yên tĩnh để hạn chế sự hoạt động tối đa của nó. Trùm kín áo lồng thì chim không hót, và hạn chế sự bay nhảy.

Chim Khướu tuy lớn và mạnh, nhưng khi thay lông sức khỏe cũng suy yếu, nên cần phải được tẩm bổ thêm trứng kiến, sâu tươi, cào cào... Cứ cho chim ăn đầy đủ, được nhiều chừng nào tốt chừng nấy. Thỉnh thoảng nên tập cho Khướu ăn vài mẩu nhỏ thịt bò, nhái hay thằn lằn...

Việc trùm áo lồng lâu ngày như vậy, Khướu sẽ thay lông mau chóng, và phục hồi sức khỏe cũng mau chóng.

Nhiều nghệ nhân trong thời gian Khướu thay lông, thay vì vẫn cho ăn gạo rang trộn trứng, lại cho ăn bột đậu xanh trộn trứng, và thấy có kết quả tốt.

Bột đậu xanh trộn trứng vốn là thức ăn của chim Vành Khuyên (chim Khoen), không hợp với các loại chim hót lớn con như Chích Chòe Than, Lửa, kể cả chim Họa Mi nữa... Thế nhưng, với Khướu thì nó lại hạp.

Chỉ khi nào con Khướu khắp mình phủ bộ lông mới mướt mát, thì lúc đó mới được gọi là thay lông xong.

Sau mùa thay lông, Khướu sung sức trở lại, căng lửa và bắt đầu hót... Giọng của nó từ nhỏ đến lớn dần; thời gian đầu thì hót lai rai, sau siêng hót, và hót cả ngày không biết chán...

Nuôi con Khướu thay lông đâu phải là chuyện dễ dàng gì...

Thế nhưng, có phải mỗi năm chim chỉ thay lông có mỗi một lần đó đâu! Ngoài việc Khướu thay lông đúng mùa ra, cũng như các loại chim rừng khác, có thể nó còn thay lông nhiều kỳ nữa. Người ta gọi đó là việc thay lông bất thường.

Thay lông bất thường thì không thay hết cả bộ lông mà chỉ thay một phần nhỏ nào đó mà thôi. Chẳng hạn vài cái lông đuôi, ít cái lông cánh, mươi cái lông vũ trên mình. Nhưng, dù sao đó cũng được tính là một kỳ thay lông,

cũng làm con chim yếu ớt trong một thời gian, dài hay ngắn ngày là tùy vào sự chăm sóc nuôi dưỡng của mình có chu đáo hay không.

Nhiều người xem thường việc thay lông bất thường của chim, cho rằng chỉ rớt vài ba cái lông đâu có quan hệ gì đến sức khỏe của chim, khiến chim suy yếu dần, và khi phát giác ra thì đã muộn!

Chim thay lông bất thường, tuy nhẹ so với việc thay lông định kỳ, nhưng không thể coi thường được. Do nhẹ, mà biết chăm sóc chu đáo thì thời gian thay lông sẽ rút ngắn được rất nhiều, có thể ba bốn tuần là xong. Nhưng, nếu coi thường thì sức khỏe của chim sẽ tuột dốc đến mức thảm hại, có khi không còn cách cứu chữa nữa.

Xem thế đủ thấy, nuôi con chim sống được là một chuyện, nhưng chăm sóc cách nào cho con chim sung sức hót căng lại là một chuyện khác, và giữ gìn sức khỏe con chim được bình thường mãi cũng là chuyện không phải dễ dàng gì.

Có nhiều lý do khiến Khướu thay lông bất thường. Mà khổ thay những lý do đó khiến người nuôi vô tình không nghĩ đến:

- Thay đổi thức ăn: Cũng là gạo rang trộn trứng, nhưng chủ nuôi pha trộn cách khác, nay mình pha trộn cách khác, chim cũng bị sốc, biếng ăn. Mà chim chỉ cần bỏ ăn vài ngày là suy...

- Thay đổi chỗ ở: gặp môi trường sống lạ, Khướu vẫn bị sốc.

- Di chuyển đường xa khiến Khướu mệt nhọc, hoảng sợ...

- Do thay đổi khí hậu đột ngột.

- Do lâu ngày không phơi nắng, hoặc do phơi nắng quá lâu khiến chim bị hốc nắng.

- Do lâu lắm không được tắm nước.

Và còn rất nhiều lý do khác nữa... Việc thay lông bất thường có thể xảy ra bất kỳ lúc nào, có thể xảy ra ngay sau khi vừa thay lông đúng mùa xong! Vì vậy, không ai nuôi chim mà dám xem thường việc chăm sóc cho con chim cả. Tóm lại, nhiều người nuôi Khướu cứ tưởng là con Khướu mạnh, có nhiều sức khỏe để lướt qua những cú sốc thông thường, nên lơ là việc chăm sóc cho nó. Họ đâu ngờ rằng con chim nào cũng yếu ớt cả: chỉ nhịn khát một ngày là chết, chỉ nhịn ăn hai ngày là sức khỏe đã suy sụp, nhiều

khi không cứu chữa nổi! Vì vậy, đừng thấy con chim mạnh mà ỷ y, mà coi thường. Hằng ngày nên để ý đến sức khỏe của nó, đến việc ăn uống của nó, xem có bình thường hay không. Con chim mà buổi sáng hót, buổi chiều ngưng, sức khỏe nó chắc chắn đã có "vấn đề", ta không nên coi thường được.

Nên tránh cho chim thay lông nhiều lần trong năm, con chim như vậy khó giữ mãi được phong độ vốn có của nó, dù là chim hay cũng hóa dở mà thôi...

Thức ăn chim Khướu

Nếu nuôi để mà sống thì ta cho Khướu ăn thức ăn gì cũng được. Thậm chí tập cho nó thói quen ăn tạp như ở trong rừng, nay thứ này, mai thứ nọ cũng quen đi.

Còn nuôi để cho con Khướu giữ được sức khỏe dẻo dai, lại hót hay (Chúng ta nuôi Khướu mục đích chính là để khai thác triệt để giọng hót của nó kia mà?) thì phải tìm cho Khướu một chế độ ăn uống hợp lý, vừa lợi cho nó mà cũng giản tiện cho mình, như vậy mới có lợi.

Thức ăn gọi là lợi cho Khướu là giúp nó giữ được sức khỏe để căng lửa mà hót hay, còn giản tiện cho mình là chỉ bỏ thì giờ ra pha chế một lần là có thể để dành cho chim ăn dần vài tuần hay cả tháng... Đôi khi tìm thức ăn phụ cho chim lại tốn nhiều thì giờ hơn...

Khướu thì dễ nuôi, gần như cho ăn thức ăn gì nó cũng tỏ ra thích khẩu cả. Nhất là về đạm, nó có thể ăn cả thằn lằn, cóc nhái, dế, gián và cả thịt bò. Khướu cũng thích ăn chuối như Hoành Hoạch, Chóp mào, Sáo, Cưỡng...

Thức ăn chính của Khướu là gạo rang trộn trứng. Nói là gạo rang, nhưng tốt hơn là dùng tấm để rang, cho Khướu dễ ăn hơn. Hột gạo to, Khướu ăn thường văng ra ngoài vừa phí phạm vừa làm dơ bố lồng.

Cứ một kí lô tấm gạo thì trộn với 20 trứng gà hoặc trứng vịt.

Trước hết, rang tấm cho vàng, sau đó đập vào 20 trứng gà (cả lòng đỏ lẫn tròng trắng) đảo thật đều để trứng bao kín hột tấm. Trộn thêm độ hai muỗng xúp đường cát, hai muỗng xúp sữa bột và hai muỗng xúp bột xương, (bột sò) rồi đem phơi nắng cho thật khô.

Tấm gạo rang trộn trứng này có thể để dành cho Khướu ăn lâu ngày, nhưng mỗi tuần nên đem ra phơi nắng một vài giờ để tránh bị mốc.

Có người cũng dùng tấm gạo trộn trứng, nhưng lại trộn thêm bột bắp.

Có người lại cho ăn cám hỗn hợp dùng cho gia cầm.

Có người lại nuôi Khướu bằng thức ăn của Chích Chòe, tức là bột đậu phọng trộn trứng. Ăn theo công thức này theo ý chúng tôi vẫn tốt, nhưng phải làm đủ mọi cách để chiết bớt chất dầu trong đậu ra được càng nhiều càng tốt. Vì chất dầu trong đậu phọng, Họa Mi và Khướu ăn vào sẽ khàn giọng, hót không thanh, giọng không trong trẻo...

Muốn gạn dầu ra khỏi bột đậu phọng thì nên dùng chai cán đậu trên một xấp giấy báo dày để dầu rút hết vào giấy báo. Rồi sau khi trộn bột đậu phọng với trứng đem phơi ra nắng, cũng trải một xấp giấy báo dày ở dưới để dầu rút thêm vào giấy báo thêm một lần nữa. Thậm chí, khi bảo quản bột vào hộp, cũng nên lót kỹ giấy báo dưới đáy và chung quanh hộp để số dầu còn lại trong bột ngấm hết vào giấy báo.

Như phần trên chúng tôi đã trình bày là chim Khướu rất dễ nuôi, rất dễ cho ăn. Nhưng thay đổi thức ăn một cách đột ngột dễ làm cho chim bị sốc một cách đáng tiếc. Một khi chim đã quen với mùi vị của loại thức ăn này thì nó khó chấp nhận mùi vị của thức ăn lạ khác. Khứu giác của loài muông thú rất bén nhạy trong việc này. Nếu do đói quá mà ăn cầm chừng năm ba miếng đó là sự miễn

cường, ăn để sống qua cơn đói mà thôi.

Quí vị cũng biết, hễ chim biếng ăn trong vài ngày là bị xuống sức, khó khăn lắm mới vực lên được.

Vì vậy không nên thay đổi thức ăn của chim một cách đột ngột. Nghĩa là hễ trước đây đã cho Khướu ăn thức ăn gì thì nay cứ tiếp tục cho nó ăn mãi thức ăn đó. Với chim bổi thì ta đành chấp nhận, phải tập cho nó quen dần với thức ăn mới, nên có suy cũng phải chịu.

Trong trường hợp cần phải thay đổi một thành phần nào đó trong công thức đã định sẵn thì quí vị nên thay đổi từ từ với tỷ lệ nhỏ, để tập cho chim ăn quen dần dần...

Do đó, khi mua chim của ai về nuôi, để tránh cho chim bị sốc, quí vị nên hỏi han thật rõ về thức ăn của con chim đó ra sao, công thức chế biến thế nào. Ngay cả việc chăm sóc cũng nên hỏi kỹ tường tận... Chắc chắn người bán không vì một lẽ gì mà từ chối trả lời những câu hỏi chính đáng đó của mình.

Ngoài thức ăn chính là tấm gạo rang trộn trứng ra, mỗi ngày ta nên cho Khướu ăn thêm cào cào tươi, thằn lằn, cóc nhái (loại nhỏ) và thịt bò xắt vụn...

Tất nhiên, không phải trong một ngày mà phải cho

Khướu ăn tất cả những thứ vừa kể, mà chỉ cần cho ăn một hay vài loại nào đó mà thôi. Có thể là cào cào, hoặc sâu tươi. Nếu không mua được hai thứ đó thì cho ăn vài con dế, hay vài con gián, có thể vài mẫu thịt bò xắt vụn cũng được.

Những thức ăn đạm động vật này có thể thay đổi hằng ngày mà không làm cho Khướu bị sốc. Nghĩa là tiện có thứ gì cho ăn thứ nấy, thậm chí ngày nào không cho ăn cũng không sao. Tuy vậy, nếu lâu ngày quá mà không cho ăn đạm động vật, mà chỉ cho ăn mỗi một món tấm rang trộn trứng không thôi, thì chim dễ bị suy vì khẩu phần thiếu chất bổ dưỡng cần thiết để nuôi cơ thể.

Thức ăn của chim nên tùy vào những thứ sẵn có ở địa phương. Chẳng hạn không có trứng gà thì thay thế bằng trứng vịt; không có sâu tươi thì thay bằng trứng kiến; không có cào cào thì thay thế gián, dế, thằn lằn, thịt bò... Có người còn cho ăn cá thịt (loại cá con dành cho cá Ngân Long ăn) để tạm thay thế vào những ngày không kiếm được cào cào hay sâu tươi chẳng hạn...

Thức ăn đạm là thức ăn phụ của Khướu, vài ngày cho ăn một lần cũng không ảnh hưởng gì đến sức khỏe của nó.

Khướu cũng thích ăn chuối chín, nhưng ít người cho chim ăn thường xuyên thứ trái cây này, vì một lẽ dễ hiểu phân nó thải ra quá nhiều làm dơ bố lồng, và lôi cuốn ruồi nhặng bu vào...

Xin được lưu ý là chim Khướu mỗi ngày tiêu thụ một lượng thức ăn rất nhiều, uống nước cũng nhiều. Vì vậy ta phải thường xuyên theo dõi thức ăn nước uống của chim còn hết ra sao, để nếu cần thì kịp thời châm thêm, nếu không chim sẽ bị đói khát.

Trong mùa nắng, thời tiết oi bức, Khướu thường thích vục đầu vào cóng nước uống mà tắm, vì vậy cóng nước uống của chim mau cạn. Tốt hơn hết, trong mùa nắng, nên tăng thêm vài cóng nước trong lồng để Khướu uống được đầy đủ.

Có nhiều nghệ nhân nuôi chim vốn có tính cẩn thận nên nuôi chim rất kỹ. Thức ăn tấm rang trộn trứng chỉ cho vào cóng vừa đủ để chim ăn trong ngày; hôm sau nếu còn dư dứt khoát đổ bỏ.

Thức ăn đạm động vật, họ chỉ cho Khướu ăn vào bữa trưa, chiều ăn sợ chim lạnh bụng khó tiêu nên dễ bị bệnh. Đã thế, cào cào mua về không những cắt bỏ chân mà còn rửa lại trong nước vài lần để ngăn ngừa thuốc sát trùng mà

nông dân xịt trên ruộng lúa. Thằn lằn trước khi cho Khướu ăn cũng cắt bỏ hết bốn bàn chân, vì sợ những giác tu làm trầy trụa thực quản của chim...

Kỹ lưỡng như vậy cũng đúng, nhưng, nuôi nấng mà cầu kỳ như vậy cũng làm giảm bớt phần nào sự hứng thú của mình, vì cả ngày cứ cặm cụi lo cho chim từng tí một thì còn thì giờ rỗi rảnh đâu mà... thưởng thức giọng hót của chim?

Tóm lại, nuôi Khướu ít tốn kém hơn một số chim hót rừng khác. Thức ăn của nó cũng chế biến giản dị, rẻ tiền, chỉ có điều đã cho ăn theo công thức pha chế thế nào thì cứ nuôi mãi với thức ăn đó. Nếu cần sửa đổi chế độ ăn uống cho phù hợp với từng thời kỳ sinh trưởng, hoặc với tình trạng sức khỏe của chim, thì nên thay đổi từ từ, mỗi tuần tăng hay giảm một ít thì mới có kết quả tốt.

Thuần dưỡng Khướu bổi

Khướu vốn là giống chim sống trong rừng già, cách xa làng mạc thôn xóm hàng chục cây số, nên nó rất nhát người. Từ trước đến nay, ít người được may mắn nuôi Khướu con. Chỉ có đồng bào thiểu số họ sống với rừng với núi, thường lặn lội vào sâu nên thỉnh thoảng mới gặp được một ổ Khướu rồi bắt về nuôi. Còn dân ở miền xuôi, nhất là dân thành phố chỉ có nuôi loại Khướu bổi. Ngay Khướu chuyền cũng ít khi thấy bán trên thị trường.

Trong đời sống hoang dã, Khướu cũng tự tìm cho mình một lãnh địa riêng, mỗi con có một vùng đất để tìm mồi mà sống. Chúng sống đơn độc chứ không sống bầy, chỉ vào mùa sinh sản mới sống đôi với nhau mà thôi.

Khướu là giống chim rất hăng đấu đá, kể cả chim mái. Vì vậy, chúng ta không ngạc nhiên tự hỏi tại sao chim

mái lại có mặt khá nhiều trong các chợ chim. Nhiều khi chim Khướu mồi trong lục vừa hót lên là Khướu trống bên ngoài sà lại gần, nhưng thường bị chim mái mổ lia lịa vào chim trống, ngụ ý cản con trống lại, nhưng rồi chính nó lại sa vào bẫy trước!

Nhiều người đi bẫy Khướu gặp hiện tượng đó thì cho rằng con mái khôn, nên cản con trống không cho vào lục đá. Nhưng, có người lại lý luận rằng, do Khướu mái quá hung dữ, nó cản con Khướu trống lại là để tự mình đánh con chim mồi trước. Kể ra, lập luận sau có lý hơn.

Như đoạn trên chúng tôi đã trình bày, Khướu ở từng thung, con nào có lãnh thổ riêng của con ấy, mặc dầu lãnh thổ này cách lãnh thổ kia chỉ là một con đường mòn trong rừng! Chúng tôi đã từng chứng kiến trường hợp con Khướu ở bên này đường mòn đã vào lục, còn con Khướu bên kia đường mòn nghe chim mồi hót nó cũng hót căng nhưng không chịu qua đá. Chỉ khi mang lục qua gác bên vùng đất của nó, nó mới chui vào đá chim mồi mà thôi! Chúng ta ngẫm nghĩ kỹ mà xem: đúng là rừng nào cọp nấy thật! Không ai dám xâm phạm cương giới của ai!

Chính vì vậy, đánh bẫy một con Khướu cũng rất vất vả, từ thung này qua thung khác là cả một quãng đường

rừng khá dài...

Khướu sống ngoài trời vào giai đoạn căng lửa, nhiều con hót rất căng, đến nỗi chim mồi đứng trong lục còn phải sợ, không dám hót lại. Do đó Khướu mồi đem vào rừng phải là những chim sát thủ giỏi, nếu không người đi bẫy phải mang theo nhiều chim mồi để... chim này mệt thì có chim khác mà thay thế... [9]

Con Khướu bổi khi sống ở ngoài rừng thì dữ (có hung dữ nó mới chịu đấu đá với chim mồi), nhưng khi bắt về nuôi chim lại quá nhát. Do Khướu rừng vốn nhát người, khi sập bẫy lại thêm một phen hoảng hồn bạt vía nên nhát nhúa là phải. Cầm chim bổi trên tay, chân nó đá, mỏ nó mổ liên hồi kỳ trận, cố tìm đủ mọi cách để thoát thân. Vì vậy, khi nuôi chim bổi, việc cố tránh là không nên vì một lẽ gì đụng chạm vào thân thể của nó, vì như vậy chỉ làm cho chim hoảng sợ thêm mà thôi.

Chính vì vậy mà nhiều người cho rằng Khướu bổi rất khó nuôi, mức hao hụt khá nhiều. Nuôi mười con, khá lắm cũng còn sáu bảy! Có nhiều con Khướu bổi sống được cả tuần rồi, đã chịu ăn tấm, thế nhưng vẫn có cớ để lăn quay ra chết! Phần nhiều Khướu bổi chết là do suy, con nào cũng ốm tong teo, lòi xương lưỡi hái ra. Như vậy là tuy

chim đã chịu ăn, nhưng do bản năng sống còn nên chỉ ăn cầm chừng... Mà Khướu là giống chim lớn, ăn ít từ ngày này sang ngày khác thì xuống sức cũng phải!

Có biết như vậy, nuôi Khướu bổi ta càng phải chăm nom kỹ hơn.

Nuôi Khướu bổi, tốt hơn là đóng lồng rộng mà nuôi, để khi mình đặt thức ăn nước uống đằng này, Khướu còn có chỗ rộng ở góc lồng đằng kia mà tránh né. Nếu nuôi trong lồng chật chội, Khướu bổi do quá sợ hãi nhảy tứ tung trong lồng khiến bể đầu rụng lông, đó là điều nên tránh. Con chim mà cứ thường xuyên gặp người là sợ hãi như vậy, dù nuôi sống được cũng lâu lắm mới thuần thuộc được.

Loại lồng rộng có thể đóng bằng lưới kẽm, bề cạnh chừng sáu bảy tấc, cao khoảng bốn năm tấc, nuôi chung ba bốn con Khướu bổi cũng được. Thường thì nuôi bổi tập thể như vậy lại dễ có kết quả tốt hơn. Vì trong số những Khướu bổi đó chỉ cần một con dạn dĩ, chịu lân la đến cóng ăn, cóng uống là những Khướu nhát khác sẽ bắt chước tiếp bước đến ăn theo... Khi con Khướu bổi đã chịu ăn tấm rang trộn trứng, có nghĩa là con chim đó nuôi sống được, và chỉ nuôi trong một thời gian ngắn nó sẽ thuần thuộc.

Dù thuần dưỡng chim bổi trong lồng lớn, ta cũng nên để chim sống nơi yên tĩnh, vắng người qua lại, ít ra cũng trong một vài tuần đầu.

Còn nuôi trong lồng nhỏ thì nên trùm kín áo lồng trong tuần lễ đầu. Sau đó, hé áo lồng ra từ từ, mỗi ngày một ít, để chim tập làm quen dần với cảnh trí chung quanh, vốn rất mới mẻ xa lạ đối với nó. Phải cố tìm mọi cách để giữ cho con chim bổi bớt sợ, như vậy chúng mới mau dạn.

Nuôi Khướu bổi phải chú trọng đến khâu thức ăn. Chim sống ngoài rừng chỉ ăn tạp, gần như gặp gì ăn nấy. Nay nuôi nhốt trong lồng, chủ ý của người nuôi là cố ép chim ăn loại thức ăn do mình pha chế. Tất nhiên, thức ăn mới này không hợp khẩu vị với chim, và không dễ gì ép buộc được nó!

Nếu nuôi theo cách bỏ liều, "mày không chịu ăn thì chết", thì có thể chim chết thật! Nó một phần do quá sợ hãi, một phần gặp thức ăn lạ, nên thà nhịn đói nhịn khát mà chết, chứ không chịu ăn uống một chút gì.

Đó là thất bại đáng tiếc mà nhiều người nuôi Khướu bổi thiếu kinh nghiệm đã thường gặp.

Trong những ngày đầu, ta nên cho Khướu bổi ăn trứng

kiến. Đó là loại thức ăn ưng ý nhất đối với chúng. Nếu không có trứng kiến thì cho ăn sâu tươi, và ăn dặm thêm cào cào. Bước đầu ta chỉ cần con chim ăn để sống mà quen dần với môi trường sống mới. Nếu kết quả được như vậy là coi như bước đầu nuôi chim bổi được thành công.

Giai đoạn thứ hai sau đó, ta trộn khoảng mười phần trăm tấm rang trộn trứng vào trứng kiến (chỉ liệu cho ăn vừa đủ trong ngày) để cho chim tập ăn dần thức ăn mới. Có thể con chim đủ khôn ngoan không chịu ăn tấm trong những ngày đầu của giai đoạn này, nhưng, dù nó có né tránh cách nào thì cũng có một phần tấm lẫn trong trứng kiến chui vào bao tử!

Những ngày kế tiếp, ta trộn tỷ lệ trứng kiến (hay sâu tươi) ít lại, và tăng lượng tấm rang trộn trứng cao dần lên... để cho Khướu bổi thích ứng dần với thức ăn mới.

Chỉ đến khi Khướu bổi chịu đến cóng ăn tấm rang trộn trứng một cách ngon lành thì mối lo của chủ nuôi coi như không còn nữa!

Từ đó, thức ăn chính trong ngày của chim là tấm trộn trứng, có thường xuyên trong cóng thức ăn. Còn thức ăn đạm động vật như trứng kiến, cào cào, sâu... chỉ ăn có bữa, coi như thức ăn "tráng miệng", ăn chút ít chứ không

phải ăn lấy no, đủ giúp cho chim có nguồn thực phẩm bổ dưỡng để sung sức mà hót.

Ai nuôi chim cũng biết, những thứ đạm ăn phụ này khá đắt tiền, không ai lại "điên tiền" mà phí phạm quá sức. Nhất là gặp lúc "trái mùa", giá bán từ một có thể tăng lên gấp ba bốn lần...

Chẳng hạn vào mùa mưa, khi cây lúa no nước mà tươi tốt, thì một ngàn đồng có thể được vài trăm con cào cào. Nhưng qua mùa nắng, cào cào ít có nên một ngàn đồng chỉ có thể mua được vài ba chục con. Sâu tươi cũng vậy, lúc cào cào rẻ thì một lon (lon sữa bò) sâu tươi chỉ khoảng bốn ngàn, nhưng trong những tháng hút cào cào thì sâu tươi lên giá gấp ba, gấp bốn lần! Chẳng lẽ nuôi một con Khướu mà một tháng phải tốn đến năm bảy chục ngàn bạc!

Thật ra, do chim Khướu dễ ăn, nên nuôi không phải là tốn kém đến như vậy. Trong mùa cào cào và sâu lên giá, vài ngày có thể cung cấp cho Khướu một con thằn lằn, hay vài miếng thịt bò vụn cũng được. Nếu không có thằn lằn, thịt bò thì thay vào đó vài ba con gián, hay ít con dế cũng đủ chất bổ dưỡng rồi!

Con Khướu sung hay không, ngoài thức ăn ra còn do

ở sự chăm sóc của chủ nuôi. Thức ăn tốt mà chăm sóc tồi thì con chim vẫn có cơ hội xấu để suy. Nhưng, về vấn đề này chúng tôi sẽ đề cập ở phần sau...

Khướu bổi lúc mới nuôi thì quá nhát, nhưng khi đã thuần rồi thì rất dạn người. Có những con Khướu nuôi năm bảy mùa chủ nuôi có thể cho tay vào lồng để vuốt ve, và nó cứ đứng nguyên trên cầu mà đón nhận sự nựng nịu có vẻ thích thú nữa.

Khướu bổi nuôi độ vài mùa có thể thả được, nhưng để "chắc ăn", trong nhà nên nuôi một con Khướu mái để "giữ chân" chim trống. Mỗi sáng có thể mở cửa lồng cho Khướu muốn bay ra vườn lúc nào tùy ý. Cả ngày nó cứ tha thẩn ở ngoài vườn, tắm táp ở bờ ao, vũng nước. Lúc đói thì nó trở lại lồng (nên mở sẵn cửa) để kiếm ăn. Chỉ tối lại, chờ Khướu vào ngủ ta sập cửa lồng xuống... Tuy Khướu đã dạn, nhưng không nên ngày nào cũng thả, vì nếu thả mãi nó sẽ trở nên nhát, sẽ trợ lại lối sống tự do trước đây. Một tuần nên thả Khướu ra một lần, và tốt nhất cũng nên để ý theo dõi...

Vóc dáng, điệu bộ tốt và xấu của Khướu

Vốn là một dân tộc có truyền thống đạo đức cao, và tràn đầy lòng vị tha bác ái, nên người mình bất cứ nuôi một con chim nào, thú gì cũng đặt nặng tình cảm thương yêu vào nó, dù đó là con gà con vịt, biết trước là nuôi để ăn thịt cũng vậy.

Để biểu tỏ tình cảm thiết tha của mình đối với thú nuôi, người ta thích được gần gũi nó, nhìn ngắm vóc dáng và điệu bộ của nó, vuốt ve nó, thậm chí có người còn ôm ấp hoặc hôn hít nó nữa... Tình cảm giữa chủ nuôi và vật nuôi là một sợi dây vô hình ràng buộc chặt chẽ, đến nỗi người ta phải quên ăn mất ngủ, lo lắng bồn chồn khi gặp trường hợp thú nuôi bệnh hoạn, hoặc thất lạc đâu đó...

Đừng nói chi ở phương Tây, người ta lập nghĩa trang

cho chó, cho mèo, có bia mộ hẳn hoi. Còn thú sống thì có Hội Bảo Vệ súc vật... can thiệp khi bị chủ ngược đãi; bị người ngoài hà hiếp, đe dọa đến sinh mạng. Còn ở mình tuy chưa có... điều kiện để thương thú nuôi đến mức đó, nhưng họ đối xử với chúng như đối với một người thân, quí hóa đến độ "sống nuôi chết chôn" thì chắc mười người như một, ai cũng làm như vậy cả.

Nuôi chim Khướu hay nuôi bất cứ một giống chim gì, người nuôi cũng tỏ ra quí mến, và thiệt lòng thương yêu chúng. Vì nếu không dành cho chúng một cảm tình đặc biệt thì đâu ai chịu khó bỏ thì giờ rỗi rảnh vốn ít ỏi của mình dùng vào việc nâng niu chiều chuộng từng miếng ăn giấc ngủ, và chăm sóc chỗ ăn chỗ ở của chúng được sạch sẽ, tươm tất?

Do đó, trước khi nuôi Khướu (hay bất cứ một giống gì) chủ nuôi bao giờ cũng cố chọn lựa cho bằng được những chim có vóc dáng và điệu bộ thật tốt, dù phải trả với giá cao, như vậy mới mong không bỏ công chăm sóc... Dù sao thì cũng tốn một cái lồng, cũng tốn bao nhiêu đó thức ăn, vậy thì đâu ai dại gì lại chọn cho mình một con chim có những đặc điểm xấu xa, không vừa ý?

Mặt khác nuôi được con chim thuộc vào loại hiếm

quí, cũng là một hãnh diện không nhỏ đối với bè bạn chơi chim. Còn mình thì hơn ai hết, được dịp ngắm nhìn thỏa mãn từ sắc lông đến điệu bộ và cả giọng hót nữa.

Đã chơi thì đâu ai còn tiếc của, vì đã tiếc của thì đâu còn ai nghĩ đến chuyện chơi! Nếu có tiếc là tiếc một điều phải nuôi con chim quá tầm thường, không ra gì, vừa thua chúng kém bạn, vừa không đem lại chút cảm hứng nhỏ nhoi gì cho mình?

Vậy, vóc dáng con chim là gì?

Đó là nét đẹp bên ngoài của thân thể. Không phải con Khướu nào cũng có vóc dáng đẹp. Có con đầu to, con đầu nhỏ. Có con mình dài, có con lại mình tròn. Có con đuôi ngắn nhưng có con đuôi lại quá dài. Có con chân cao, con chân thấp... Sự to, nhỏ, ngắn, dài... không có nghĩa là xấu, mà các bộ phận đó có sắp xếp đồng thanh đồng thủ hay không, đó mới là chuyện đáng nói đến.

Bộ lông Khướu cũng là một đóng góp quan trọng cho nét đẹp của nó. Với con Khướu mà bộ lông mướt mát, ngời ánh sắc, thử hỏi ai nhìn lại không mê? Không khen? Nó chẳng khác gì áo quần và đồ trang sức được khoác lên thân thể của một con người!

Còn điệu bộ của chim là gì?

Nói chung, nó bao gồm tất cả những cử chỉ, những hoạt động của con chim khi ăn cũng như lúc ngủ; khi đi, đậu cũng như khi bay nhảy trong lồng; khi hót cũng như khi múa... Những động tác đó của Khướu dù tốt hay xấu, ít có con nào giống con nào.

Có nhiều con điệu bộ thật tốt, càng nhìn càng mê, dù người khó tính đến đâu cũng không lấy cớ gì mà chê được, nên bán giá thật cao vẫn có nhiều người tranh nhau mua. Ngược lại có nhiều con Khướu điệu bộ rất tồi, nhất cử nhất động gì cũng tạo ra khuyết điểm, khiến ai nhìn vào cũng chê bai. Những con chim tầm thường đó, xin lỗi, dù có bán với giá... chim bồi cũng không ai dám bỏ tiền ra mua! Thà là họ đi chọn mua con chim bồi vừa ý, mà sau này may ra còn tốt hơn con chim đã thuộc mà điệu bộ lại quá tầm thường này!

Cũng có nhiều chim điệu bộ cũng vừa tốt vừa xấu, được nét này thì mất nét kia, cho nên tìm một con thật toàn hảo đúng với ý muốn của mình cũng không phải là chuyện dễ!

Nếu trong tay có được con Khướu tốt một cách toàn diện ngoài việc hãnh diện với bạn bè, còn là một nguồn an ủi lớn đối với mình, quên đi được những mệt nhọc khi

phải dành từng chút thì giờ rảnh rỗi vốn hiếm có của mình để nuôi nấng và chăm sóc cho chim.

Tóm lại, nuôi con Khướu hót hay đã là việc đáng mừng, nhưng nếu thêm vóc dáng nó đẹp, điệu bộ nó tốt thì còn gì thỏa mãn đối với chủ nuôi hơn!

- Điệu bộ tốt của chim Khướu: Điệu bộ được đánh giá là quí nhất ở chim Khướu là biết múa đuôi và múa cánh. Không phải con Khướu nào cũng biết múa đuôi, múa cánh, mà thường cả trăm con mới chọn ra được một con.

Có Khướu chỉ biết múa đuôi, chứ ít con vừa múa đuôi vừa múa luôn cả cánh. Tất nhiên là Khướu chỉ múa đuôi và múa cánh khi hót.

Múa đuôi không có nghĩa là nhịp đuôi xuống nhè nhẹ khi hót, mà phải xòe đuôi rộng ra như cánh quạt mới gọi là đúng cách.

Còn múa cánh là bung hai cánh rộng ra gần như cái thế đang bay, và cất lên nhịp xuống với nhịp múa của đuôi mới là chuyện hiếm thấy. Có con khi hót chỉ bung cánh ra chút ít, như kiểu cánh của máy bay phản lực, cũng được đánh giá là khá rồi.

Điệu bộ tốt của Khướu là khi hót chỉ đứng yên một

chỗ trên cầu (không sàng cầu), với cái thế dạng chân, đứng thẳng, đầu hơi nghếch lên cao, và có thể nghiêng bên này, bên kia ra vẻ thách thức, cao ngạo.

- Điệu bộ xấu của Khướu: Hót mà không hề biết múa đuôi múa cánh là con Khướu tầm thường. Nhưng, nếu chỉ như vậy thì cũng chưa có gì đáng chê trách bằng những điệu bộ được đánh giá xấu sau đây:

- *Ngửa cổ:* Đây là cái tật của chim, khó lòng sửa đổi được. Thỉnh thoảng con chim ngước cao đầu rồi ngửa cổ ra theo cái thế như sắp "lộn mèo ngược", lắc lư chừng vài cái rồi thôi. Cử chỉ "hề không ra hề" này chỉ làm tăng sự vô duyên của con chim mà thôi.

- *Sàng cầu:* Con Khướu thường nhảy qua nhảy lại "xàng xé" trên cầu đậu, tạo nên cái thế lanh chanh, khiến chiếc lồng cũng theo chiều nhảy của chim mà đong đưa lúc lắc... Cái nết xấu này ở con chim bổi còn quá nhát người thì được, nhưng với chim thuộc thì phải chê. Con chim sàng cầu dù có vóc dáng đẹp cũng bớt đẹp vì đâu có ai nhanh mắt để quan sát rõ đường nét trên thân mình nó được.

- *Cắn lông đuôi:* Có nhiều con Khướu có tật thỉnh thoảng quay đầu ra sau cố rứt lông đuôi ra, khiến bộ lông

đuôi bị tưa ra trông rất xấu. Đây là tật xấu của con chim chứ không phải rận mạt cắn, gây sự ngứa ngáy khó chịu. Nhiều người cho rằng có thể do con chim quá sung, theo kiểu do sung sức mới cắn bố lồng, nhưng không phải vậy! Lẽ nào sung quá đến nỗi phát cuồng đi bứt lông đuôi của mình?

- *Không xuống bố:* Có nhiều con Khướu chỉ đậu trên cầu chứ không hề xuống bố lồng. Từ cầu đậu, nó có thể bay ngược lên nóc lồng, chứ không chịu xuống bố lồng. Chủ nuôi có rải cào cào trên bố lồng, nó cũng đứng yên trên cầu rồi cúi mình xuống để nhặt từng con lên ăn, chứ không hề nhảy xuống. Nhiều người dễ tính thấy thế cho là chim có tính sạch sẽ, vì bố lồng vốn dơ bẩn. Nhưng, sạch sẽ đâu chưa biết, chỉ thấy lộ ra sự biếng lười, y như anh chàng đại lãn lười lao động, chỉ muốn của dâng tận miệng nên ra bờ ao nằm ngửa há miệng chờ sung rụng vào mồm mà nuốt vậy!

- *Tắm cóng:* Tắm cóng cũng là tật xấu của một số chim Khướu. Dù đã cho tắm nước (ở lồng tắm) đầy đủ, nhưng chim vẫn tắm cóng, tức là sục mỏ vào trong cóng nước uống để vích nước lên mình mà tắm. Việc tắm cóng này làm bẩn lồng, bẩn nhà, tạo ra một sự "ăn ở" luộm thuộm...

Tóm lại, điệu bộ tốt cũng như xấu của chim Khướu không nhiều. Cái tốt như múa đuôi, múa cánh là do bẩm sinh, chim dở khó lòng bắt chước được chim hay. Nhưng, những điệu bộ xấu, nhiều cái có thể sửa đổi được, miễn là chủ nuôi phải bền lòng trì chí trong việc tập luyện. Chẳng hạn như việc con chim tắm cóng thì ta đừng bao giờ châm nước đầy, vì chim có thói quen thấy nước trong cóng đầy và trong là tắm. Thà là treo trong lồng vái cóng nước, và bao giờ cũng đổ mức nước lưng chừng mà thôi.

Con chim không xuống bố lồng cũng dễ tập. Với những chim này thì ta nên tạm thời nâng cao cần đậu lên một khoảng cách mà tầm với của nó từ cầu xuống bố lồng có một khoảng cách hơi xa. Chẳng lẽ thấy món ăn thích khẩu (cào cào) dưới bố lồng mà nó cứ đứng trên cầu nuốt nước bọt?

Với chim có tật cắn lông đuôi, chúng tôi cho đứng gần (treo lồng gần) chim mái một thời gian, do lúc nào cũng ra điệu bộ lăng xăng với chim mái nên nó dễ dàng "quên" cái tính xấu này.

Trong những tật xấu vừa kể trên thì tật phá lông đuôi là hại nhất, làm cho con chim mất cả dáng đẹp, mất cả giá trị...

Những đặc điểm của chim Khướu tốt

Theo tâm lý thông thường thì những ai mới bắt tay vào nghề nuôi chim hót, do quá ham thích nên muốn nuôi thật nhiều con, nhiều giống, vừa để có cơ hội học hỏi kinh nghiệm, vừa để chọn lựa ra một số chim tốt mà nuôi...

Ngược lại, với người nuôi chim chuyên nghiệp thì họ lại chỉ muốn nuôi với số lượng nhỏ, dù là chỉ một vài con, nhưng đó là những chim đã qua tuyển lựa kỹ càng. Nuôi ít là để đỡ tốn công chăm sóc, và cũng đỡ tốn tiền nuôi ăn.

Trong việc nuôi chim, đã nuôi thì đừng ngại tốn kém. Gặp mùa cào cào hay sâu tươi quá hút, giá đắt "như vàng", có khi còn phải sắp hàng mà mua thì lúc đó mới thấy... thấm thía, mới thấy nuôi số lượng chim quá nhiều mà không

ra gì là... dại!

Tốt hơn hết, thà nuôi ít, nhưng nên chọn chim có những đặc điểm tốt mà nuôi.

Con chim gọi là tốt, là hay, dáng vóc điệu bộ và tài năng của nó phần lớn là do bẩm sinh mà có, một phần nữa có thể là do sự tập luyện của chủ nuôi, chứ không tuyệt đối là do vùng nó sinh sống.

Nếu có người nào đó quả quyết cho rằng Khướu ở vùng này hay hơn vùng kia thì ta đừng nên vội tin, mà nên kiểm chứng lại.

Theo chúng tôi, chim hay hoặc dở là tùy ở mỗi con, chứ không phải tùy vùng chúng sinh sống! Chim Khe Sanh, chim Phú Giáo có nhiều người cho là hay, nhưng thực tế cho thấy đâu phải con nào cũng có tài năng cả? Nếu chọn sắc lông mà nuôi thì việc chọn vùng có lý hơn, vì chim vùng này sắc lông khác với chim vùng khác! Nhưng sắc lông hung đỏ, hay vàng hoặc xám, ở chim Khướu không đủ sức gây ấn tượng gì đối với người chơi chim cả.

Nói đến Khướu là phải nói đến giọng hót có hay hay không, điệu bộ có xuất sắc hay không, còn màu lông thì... không thành vấn đề! Ngay cả giống Khướu xuất xứ từ vùng

này qua vùng khác cũng không được ai bàn cãi đến. Dù Mun hay Bạc má cũng là... Khướu mà thôi! Có điều hiện nay, trong giới nuôi chim ở miền Nam, nhiều người chỉ thích nuôi Khướu Bạc Má, cho rằng trông nó "tươi tắn" hơn Khướu Mun, nên giá bán Khướu Bạc Má bỏi cao giá hơn Khướu Mun chút đỉnh!

Chọn một con Khướu tốt mà nuôi, người ta phải chọn những chim hội đủ ba tiêu chuẩn sau đây:

1. Giọng hót: Phần nhiều giọng Khướu có hai âm là âm Thổ và âm Kim. Nếu hót âm Thổ thì giọng trầm, còn âm Kim thì giọng nhỏ hơn nhưng vang xa. Tuy nhiên, theo ý thích chung của giới nghệ nhân nuôi Khướu lâu năm thì đa số chấm con Thổ pha Kim, tức là giọng cao nhưng mà thanh tao.

Con Khướu được đánh giá có giọng hót hay là chim siêng hót, người trong nghề gọi là "mau mồm mau miệng". Nó lại hót được nhiều giọng (tức là biết đảo tiếng một cách tài tình), chứ không phải chỉ hót đi hót lại có năm ba câu nghe đến phát ngấy!

Khướu hót hay là Khướu hót có bài bản, giọng hót dù trầm hay bổng, dù khoan hay nhặt cũng có một âm điệu êm tai càng nghe càng thấy hay, mà nếu nghiền ngẫm lại

càng thú vị. Trong giọng của con Khướu hót hay chứa chất những âm thanh nghe quen mà lạ, có khi nghe lạ mà lại quen, có sanh, phách, kèn, nhị, có tiếng gió hú, tiếng mưa rào, tiếng suối tuôn, tiếng thác đổ. Trong đó có giọng Họa Mi, giọng Chích Chòe Lửa, và nhiều giọng chim thú khác... Nếu được nghe hai con Khướu "kỳ phùng địch thủ" đấu hót với nhau, kèm theo điệu múa đuôi múa cánh, chắc chắn người khó tánh đến đâu cũng phải say mê, tán thưởng.

Nuôi được con Khướu siêng hót, lại hót được nhiều giọng, chắc chắn ai cũng thích, vì chim hót cả ngày, bất kể sáng, trưa, chiều, tối... gần như không lúc nào chịu ngưng miệng!

2. Vóc dáng: Con Khướu đẹp hay không là do ở vóc dáng của nó. Mỗi giống chim có một số tiêu chuẩn riêng để định vóc dáng. Khướu cũng vậy, Khướu là loại chim hót lớn con, nên vóc dáng của nó được định theo những tiêu chuẩn sau đây:

- *Phần đầu:* Con Khướu có đầu đẹp là đầu phải nhỏ và dài. Mỏ phải thon, hàm vừa phải, không bạnh ra quá (nó khác với chim Họa Mi ở điểm này). Khướu mà "thon mỏ nhỏ đầu" là con Khướu khôn, biết học nhanh những giọng chim thú khác để làm vốn liếng cho giọng hót của

mình, nên giọng nó rất hay.

- *Phần mắt:* Khướu quí nhất là Khướu mắt thau (mắt màu vàng), kế đó là Khướu mắt đỏ (mắt hột lựu), sau đó là Khướu mắt nâu. Những chim này hiếm thấy, nhất là Khướu mắt thau, vài trăm con mới chọn được một. Chim này dùng làm chim mồi thì tuyệt nhất, vì đó là chim dữ lại siêng hót, không sợ một con bồi nào.

- *Phần mình:* Nên chọn những con có mình dài, vì loại này trường lực. Hơn nữa, mình dài trông con chim có dáng đẹp hơn.

- *Phần đuôi:* Nên chọn Khướu có đuôi dài mà to bản (gọi là đuôi thước), loại này vừa đẹp vừa khôn. Nếu là chim biết múa đuôi trông lại càng đẹp mã.

- *Phần chân:* Lựa nuôi con chân to, cao ráo, móng đầy đủ và đóng ngay thẳng để tạo cái thế đứng vững trên cầu.

- *Phần lông:* Bộ lông không cần phân biệt màu sắc gì, chỉ cần mướt mắt, ánh sắc. Lông đuôi và lông cánh phải nguyên vẹn, không được gãy một chiếc nào. Nếu là Khướu Mun thì má phải có màu đen bóng. Nếu là Khướu Bạc Má thì chùm lông trắng ở má phải to bản và trắng tinh

mới đẹp. Cái yến đen ở cổ càng dài xuống ngực càng tốt. Chim có yếm dài là chim khôn, hót hay.

3. Điệu bộ: Điệu bộ của chim Khướu được đánh giá là sự duyên dáng của nó. Nét duyên dáng này càng khởi sắc chừng nào thì con Khướu có giá trị cao chừng nấy. Vì vậy, điệu bộ tốt của chim cũng rất quan trọng, vì thường những con chim quí mới có điệu bộ tốt, nó được đánh giá ngang ngửa với giọng hót của chim. Khi chọn con chim tốt mà nuôi ta nên chú ý nhiều đến điểm này - Múa đuôi: Khướu biết múa đuôi là mỗi khi cất tiếng hót nó xòe đuôi rộng ra như rẽ quạt, và nhịp đuôi lên xuống nhịp nhàng. Thường thì đuôi Khướu không bật lên cao và mạnh như cách bật đuôi của Chích Chòe Lửa. Nếu khi hót mà đuôi Khướu cũng nhịp lên xuống, nhưng không xoè thì không thể gọi đó là múa đuôi được. Nên gọi là nhịp đuôi, nhưng chim biết nhịp đuôi khi hót thì cũng thường thấy, không có gì đặc biệt.

- *Múa cánh:* Khướu biết múa cánh là khi hót hai cánh của nó xòe rộng ra gần giống như cái thế đang bay, trông tuyệt đẹp. Khướu mà biết múa cánh như vậy là Khướu quí, hiếm thấy. Nếu cánh chỉ dang rộng ở mức vừa phải cũng là Khướu tốt, nhưng chưa thể gọi là quí.

Khi hót mà Khướu biết múa đuôi múa cánh trông chẳng khác gì điệu vũ của chim Công, chim Trĩ, ai nhìn cũng thích.

- *Không sàng cầu:* Không sàng cầu là con Khướu có nết tốt, hễ đứng trên cầu đậu là đứng yên chỗ, không hề sàng qua sàng lại mất thẩm mỹ.

Tật sàng cầu thì không xấu lắm, nhưng thường những chim có nết xấu sàng cầu là chim ưa nhảy lồng, tuy chim nuôi thuộc mà như chim bổi. Cái tật xấu này đã hạ giá trị con chim xuống mức thấp, nên không mấy ai chuộng nuôi.

- *Cao cầu rộng háng:* Đây là điệu bộ tốt của con Khướu đang đứng hót trên cầu đậu.

Cao cầu có nghĩa là khi hót, Khướu đứng thật thẳng cả hai chân nên trông nó có vẻ tự tin.

Còn rộng háng là khi hót Khướu đứng dạng chân, tạo được sự hùng mạnh, hiên ngang. Thường những chim dữ mới có cái thế đứng này. Chim thật sự căng lửa cũng có thế đứng như vậy.

Tóm lại, muốn có con Khướu tốt, ta phải chịu khó chọn lựa kỹ càng từ giọng hót, từ vóc dáng, lẫn điệu bộ sao cho đúng chuẩn mới được. Việc chọn lựa cần phải có

thời gian, dục tốc thường hất đạt. Khi chọn lựa, ta cần phải tỏ ra khe khắt với chính mình để tránh chủ quan, đôi khi lầm lẫn đáng tiếc. Đã gọi là tuyển thì phải lựa cho đến nơi đến chốn, cho thật vừa ý, may ra mới gặp được con Khướu có giá trị mà nuôi.

Người xưa chọn Khướu chỉ qua câu ca:

"Thon mỏ nhỏ đầu,

Cao cầu rộng háng".

Nhưng, liệu bao nhiêu tiêu chuẩn đó đã đủ chưa? Khướu chọn theo tiêu chuẩn này thì khôn, nhưng theo quan niệm thi hót ngày nay, Khướu hót hay chưa đủ. Còn chấm điểm ở phần điệu bộ và vóc dáng của nó nữa!

Vì vậy, những tiêu chuẩn mà chúng tôi vừa trình bày ở trên, đáp ứng đúng với yêu cầu hiện tại. Ngay điều lệ chấm thi Khướu hót, như quí vị đã biết, muốn thắng cuộc con chim phải hội đủ tài năng, sắc vóc... Nghĩa là hót hay chưa đủ, còn phải có vóc dáng tốt và điệu bộ xuất sắc mới được.

Nên chọn cho mình con Khướu tốt mà nuôi để khỏi phí công nuôi nấng và chăm sóc.

Phương pháp nuôi Khướu thi hót

Khướu thi hót không phải chỉ được chấm điểm ở giọng hót, mà còn chấm điểm ở phần vóc dáng và điệu bộ của nó nữa.

Chúng ta cần phải hiểu rõ như vậy để chọn lựa con chim hội đủ cả ba tiêu chuẩn trên, đạt hạng xuất sắc mới có thể tranh tài với những chim khác được.

Vóc dáng thì không thể sửa đổi vì đó là do bẩm sinh. Tài nghệ của chủ nuôi chỉ có thể giúp chim có được một bộ lông mượt mà do tạo được chế độ ăn uống hợp lý. Vì vậy, nếu chim có vóc dáng đẹp thì ta mới chọn cho dự thi.

Nhưng, con Khướu có vóc dáng đẹp cũng chưa đủ, nó còn phải có điệu bộ tốt.

Điệu bộ tốt cũng do tính bẩm sinh của Khướu. Vì không nghệ nhân nào có đủ tài để tập cho Khướu biết múa đuôi múa cánh được. Khướu mà không có tài múa đuôi múa cánh thì tốt hơn hết đừng cho nó dự thi, vì trong điệu bộ, Khướu chỉ tranh điểm với nhau ở phần này: không biết múa, hoặc múa tồi là thua điểm người ta, thì làm sao hy vọng đạt được hạng cao?

Thường những chim dự thi là những chim thuộc vào hạng xuất sắc về điệu bộ. Khướu có điệu bộ tầm thường không ai dám đăng ký dự thi.

Nếu mình tin là có thể vượt qua được thiên hạ cả hai phần vóc dáng và điệu bộ thì có nhiều hy vọng được thắng giải.

Vấn đề còn lại là phần giọng hót của chim.

Giọng hót của chim cũng do bẩm sinh mà có. Vì đâu phải trời sinh con Khướu nào cũng biết hót hay? Chỉ cần trong tay có con Khướu siêng hót, còn giọng không hay chưa phải là chuyện đáng lo, vì ta có thể tập luyện được.

Con Khướu siêng hót là con Khướu "mau mồm mau

miệng", nó vốn là con chim khôn, chim này mà được tập dượt đúng phương pháp dễ trở thành con chim có giọng hót thật hay.

Phương pháp nuôi thi hót của Khướu thì mỗi người có một cách, không ai giống ai, nhưng thường thì mỗi người đều tự hào về bí quyết của mình, và ít ai chịu hé răng ra cho người khác biết!

Những nghệ nhân có nhiều kinh nghiệm phối hợp những cách sau đây để tập luyện cho Khướu hót hay:

- Cách nuôi dưỡng: Muốn cho Khướu hót hay, điều cần là giúp cho Khướu được căng lửa. Chim căng lửa là chim ở trong thời kỳ sung sức nhất, nó không thể thu mình một chỗ để sống cách thục động, mà lúc nào cũng tỏ ra xăng xái, hết cắn bố lồng lại lên cầu đứng hót, cơ hồ như không hề biết mệt mỏi. Khướu mà nuôi chưa đủ lửa thì không thể đem ra thi thố tài năng với ai được, vì nó sẽ nhút nhát, chưa mở miệng đã bị chim khác đè cho hết hồn vía rồi!

Muốn chim được sung thì trước hết phải cho ăn đầy đủ chất bổ dưỡng, hằng ngày không thể thiếu cào cào, sâu tươi. Mặt khác phải chăm sóc chim theo một thời dụng biểu đã nghiên cứu sẵn: giờ nào phơi nắng, giờ nào tắm

nước, giờ nào cho chim đi dượt, giờ nào cho chim ngủ...

Con Khướu mà được sống trong sự chăm nom cẩn thận như thế không thể nào sa sút sức khỏe được! Nhưng chuyện nuôi dưỡng này cũng đòi hỏi phải có đủ thời gian cần thiết chứ không phải chỉ trong tuần trước tuần sau là thu đạt được kết quả như ý được!

- Cho Khướu mái thúc: Khướu trống nuôi trong lồng lâu ngày, nhất là trong thời kỳ căng lửa, chắc quí vị cũng thừa biết nó đang khao khát đến điều gì? Chỉ cần loáng thoáng nghe được giọng Khướu mái hót từ xa, Khướu trống đã rạo rực bồn chồn, cất cao tiếng hót như điên như dại. Tiếng mái thúc đủ sức làm cho chim trống hăng lên, và khi hăng thì nó hót liên tục, gần như không ngừng nghỉ.

Tuy vậy, cũng không nên lạm dụng sự hiện diện, dù là chỉ giọng hót của chim mái quá mức, vì có thể đem lại sự phản tác dụng. Một là trống sẽ lờn tiếng mái mà không sung lên nữa, hai là do hót quá mức nên trống bị kiệt sức. Dù hai chim Khướu trống Khướu mái không hề được chủ nuôi cho thấy mặt nhau (chỉ treo khuất để cho nghe giọng của nhau mà thôi), nhưng câu "Tốt mái hại trống" vẫn đúng trong trường hợp này. Vì hễ Khướu mái cất tiếng kêu ro ro là Khướu trống cảm thấy như được mời gọi nên

to tiếng hót trả lại cả hơi dài... Nếu Khướu mái ro ro như vậy từ giờ này sang giờ khác, từ ngày này sang ngày khác, thì liệu sức lực nào còn ở chim trống nữa?

Vậy, tốt hơn hết, cách ba hôm ngày một lần, và mỗi lần chừng mười lăm phút, ta treo lồng chim Khướu mái gần (mà khuất) Khướu trống để chúng có dịp "tâm sự" với nhau trong khoảnh khắc, rồi đem chim mái đến một nơi khác thật xa để chúng không còn nghe tiếng của nhau nữa.

Cái cách "nhử mái" như vậy sẽ giúp trống "yêu đời hơn, sung sức hơn, và hót hay hơn".

Ra trường dự thi với một con chim sung sức thì hy vọng giật giải vẫn có cơ thực hiện được.

- Năng dượt chim: Có nhiều con chim "khôn nhà dại chợ": ở nhà thì hót rất căng, nhưng khi đến nơi có nhiều chim đông đúc thì khép nép sợ sệt, đã không chịu hót mà có khi còn kêu ro ro nho nhỏ như... Khướu mái khiến chủ nuôi phải buồn lòng!

Con chim nhút nhát như vậy cũng chưa hẳn là chim tồi, có thể do nó chưa quen "trận mạc" mà thôi. Với những con chim này, ta nên cho nó đi tập dượt thường xuyên ở các tụ điểm chơi chim để nó tập quen dần với không khí

náo động ồn ào trước cả rừng chim đủ loại.

Những ngày đầu tiên treo lồng cách xa những chim khác để nó tập làm quen với quang cảnh khác lạ chung quanh. Sau đó, treo lồng nhích gần lại những chim cùng giống nhưng đang yếu lửa hơn nó, mục đích là làm tăng hào khí của nó lên. Chỉ chừng nào thấy con Khướu của mình lấy được sự tự tin, bình tĩnh cất cao giọng hót giữa "chốn ba quân", thì lúc đó ta mới treo nó gần lồng những chim sừng sỏ, vừa hót vừa múa để thi tài với nhau. Tuy vậy, đừng thấy tự nhiên chim hăng lên mà vội mừng, vì có những con chỏ mỏ hót căng lên được một chặp, rồi cũng tự nhiên câm như hến, thái độ lơ lơ láo láo như kẻ mất hồn! Đó là do nó chưa đủ "trình độ" để thi đấu hót tay đôi với những chim dữ. Vì vậy, khi treo chim để dượt, ta phải lưu tâm theo dõi mọi động tĩnh của chim ra sao, để nếu gặp trường hợp xấu như vừa kể thì mang chim đi "lánh nạn" kịp thời, vì để tình trạng sợ hãi đó kéo dài chim sẽ bị rớt! Nếu chim bị rớt thì chỉ còn ác tập luyện lại từ đầu, phải hao tốn nhiều tiền của, công sức và thời gian...

Sự tập dượt thường xuyên sẽ làm cho chim dạn dĩ, có kinh nghiệm trong đấu hót. Người nuôi chim cần phải theo dõi trực tiếp và thường xuyên để tìm hiểu năng lực của

con Khướu mình tiến triển ra sao. Khi biết con chim đã đạt được trình độ cao, thì tìm cách treo nó gần những chim thực sự hung dữ nhất để chim hót tự tin hơn...

Việc tập dượt cần phải thường xuyên, có thể cách nhật, hay vài ba ngày một lần, nhưng điều cần là phải liên tục, chứ không nên kéo dài khoảng cách tập dượt quá xa. Mặt khác, mỗi lần tập dượt phải có giờ giấc hợp lý, cũng như không nên chủ quan tùy hứng, vì con chim thi hót, cũng như ca sĩ đang hát, nếu phải hát bốn năm bài liên tiếp thì hơi sức nào còn, lại rát cổ bỏng họng chứ đâu phải chơi!

Dù trong thời kỳ tập luyện, con Khướu dự thi cũng phải có thời gian để ngơi nghỉ lấy sức. Nhất là tối phải trùm kín áo lồng treo vài nơi yên tĩnh để ngủ sớm. Con chim tối ngủ sớm thì sáng dậy hót sớm. Con chim mà ngủ trễ (do chủ nhà tối chong đèn thức đến khuya thì chim cũng phải thức theo đến khuya) thì hôm sau thân xác nó cũng dã dượi, trí óc cũng bần thần. Chim như vậy thì làm sao hót căng được?

Nếu việc chăm sóc không hợp lý, không đúng phép vệ sinh, thì Khướu dễ bị suy; mà con chim bị suy thì làm sao dám dự thi?

Tóm lại, muốn thúc cho con Khướu căng lửa, việc làm đó tuy khó mà dễ. Nhưng muốn giữ độ sung của con Khướu bền vững lại là chuyện khó khăn. Nhử Khướu mái chưa đủ, mà còn phải nhờ vào sự nuôi dưỡng và huấn luyện đúng phương pháp của chủ nuôi nữa...

Thi Khướu hót và cách chấm điểm

Tài năng bộc lộ rõ nét ở chim Khướu là tính siêng hót mà giọng hót lại hay, được đa số người đời nhiệt liệt tán thưởng, cho nên thỉnh thoảng người ta mới tổ chức cuộc thi Khướu hót.

Khướu là con chim rừng có khả năng hót rất nhiều giọng, mà dù trí tưởng tượng của người đời có phong phú đến đâu cũng không ai tài nào nghĩ ra được những âm thanh thiệt to được phát ra từ chiếc mỏ nhỏ xíu của Khướu! Con chim này được gán cho danh hiệu là Khướu Bách Thanh nghĩ cũng xứng đáng!

Tuy trên mình khoác một bộ lông rất bình dị, quê

mùa, màu sắc gần như tối tăm, có khi đen đủi (Khướu Mun), nhưng bù lại vóc dáng tuy to nhưng không thô kệch, giọng hót chăng khác nào cung đàn muôn điệu, và nhiều con lại biết múa như Công, như Phượng, tạo nên một vẻ tôn quí và sang, ít có giống chim hót nào sánh nổi!

Gặp con Khướu có giọng hót cực kỳ hay đã đủ làm cho ta mê mẩn rồi, nếu được thưởng thức cả "rừng" Khướu tài ba cùng nhau trổ tài một lúc thì chắc cuộc thi sẽ vô cùng hào hứng, vô cùng hấp dẫn không bút mực nào tả xiết được!

Mà đúng như vậy, cuộc thi hót của Khướu xưa nay hễ được tổ chức ở đâu là lôi cuốn được đông đảo người đến xem, đến nỗi đứng chật cả vòng trong vòng ngoài... Thế nhưng, cuộc thi hót của Khướu thường ít được tổ chức hơn các cuộc thi hót của các giống chim khác như Họa Mi, Chích Chòe chẳng hạn. Có lẽ do số lượng chim Khướu được nuôi trong dân gian ít hơn các giống chim hót rừng khác (?), mà cũng có thể cuộc thi sẽ gây nên một sự ồn ào quá chăng nên khó lòng mà tìm được một địa điểm thích hợp (?). Điều mà chúng ta điều biết, giọng một con Khướu cất lên đã vang rân, đã vang xa, nay có đến hàng bốn năm chục con Khướu tập trung lại dự thi một nơi thì tiếng ồn

ào làm sao chịu thấu?

Cuộc thi hót của chim Khướu sở dĩ hấp dẫn, một phần là do ở điệu bộ múa đuôi, múa cánh tuyệt đẹp của chim, tạo nên sự lạ mắt vô cùng hấp dẫn đối với người thưởng ngoạn. Con chim hót đã hay, múa lại giỏi, tài nghề như vậy là tuyệt luân, không thể dựa vào đâu mà chê bai được. Muốn hót hay mà điệu bộ lại tốt thì những con Khướu đó có khả năng lọt vào vòng trong, chiếm được cảm tình của Ban Giám Khảo, và có nhiều hy vọng đoạt giải hơn những con khác.

Có tận mắt nhìn được con Khướu say sưa múa hót một cách xuất thần, ta mới thấy được cái tài tình của nó và không nỡ xem thường nó được. Vì của đáng tội, phần đông người đời vốn có cái nhìn thiên lệch, họ đánh giá chim Khướu không bằng con chim Chích Chòe, chứ đừng nói sánh được với Họa Mi!

Họ đâu ngờ trên đời này vẫn có những con Khướu mà tài năng của nó vượt trội, không những chỉ đem lại vinh dự cho người nuôi, mà còn được giới chơi chim tán thưởng mãi. Và tất nhiên giá trị của nó, nếu tính bằng tiền cũng không thua sút những con Họa Mi bậc thầy!

Những con được chủ mang đến dự thi là những con

Khướu tài năng đang ở thời kỳ căng lửa. Tài năng của chim, hơn ai hết, chủ chim đã biết rất rõ, và họ đặt rất nhiều kỳ vọng vào con chim quí của mình. Vì nếu chim tài nghệ tầm thường thì ai lại dám "đem chuông đi đánh xứ người" vừa mất công, vừa bẽ mặt với thiên hạ.

Cũng như cách thi của các giống chim hót khác, cuộc thi hót của Khướu cũng được ban tổ chức thông báo trước một cách rộng rãi cho các nghệ nhân chơi chim trong và ngoài địa phương hay biết, ít ra hàng tháng trước đó, để mọi người có đủ thời gian chuẩn bị cho "con chim nòi" của mình có thêm tài, thêm sức để may ra hy vọng được chiếm được giải nhất hay "huy chương vàng"...

Con Khướu thi hót cũng phải "dự" cả ba "môn" là: giọng hót, vóc dáng và điệu bộ. Ba "môn" này có số điểm ngang nhau, vì vậy, nếu chỉ dở một "môn" là coi như con Khướu đó đã mất đi nhiều hy vọng.

- Giọng hót: Tất nhiên, chim đoạt giải cao phải là chim có giọng hót xuất sắc nhất, vượt trội lên trên tất cả những chim thí sinh dự thi khác. Giọng hót được đánh giá là hay nhất tất nhiên chỉ dành cho con chim nào hót siêng nhất, đã thế còn đòi hỏi hót được nhiều giọng và chuyển đổi giọng một cách tài tình, luyến láy một cách có duyên,

có bài bản. Ngoài ra, giọng phải trong trẻo, thanh tao nghe rất êm tai...

- **Vóc dáng:** Con chim đoạt giải cao chắc chắn là con chim có vóc dáng đẹp nhất. Tất cả những bộ phận nhỏ trên mình chim được Ban Giám Khảo tỉ mỉ quan sát một cách tường tận để đánh giá đúng mức cái đẹp của nó. Chim có vóc dáng đẹp phải là chim "thon mỏ nhỏ đầu", phải có bộ lông tươi tắn, êm mượt, phải có một vóc dáng cân đối... Chấm điểm phần này coi vậy mà không dễ, vì cái đẹp của vóc dáng ít khi biểu lộ một cách rõ nét giữa con chim này với một con chim khác; đừng nói chi so sánh giữa một chim với nhiều chim...

- **Điệu bộ:** Con chim đoạt giải cao về điệu bộ chắc chắn là con Khướu thí sinh có biệt tài múa đuôi và múa cánh xuất sắc nhất. Xuất sắc ở đây có nghĩa là siêng múa và múa đẹp. Kinh nghiệm cho thấy, con Khướu càng căng lửa múa càng hay...

Chim dự thi được đăng ký trước với Ban Tổ Chức ngay trước giờ thi để nhận số báo danh cho đến khi hết giờ ghi danh. Những số báo danh được viết to trên mảnh giấy trắng, và chủ chim dùng giấy số này dán ngay lên lồng chim để Ban Giám Khảo căn cứ vào đó mà tiện việc nhận

diện, chấm điểm.

Sau đó, chủ chim tự treo lồng chim thí sinh lên những cây sào dài, giăng ngay phía trước tầm nhìn của Ban Giám Khảo (ngồi ở một dãy bàn dài), còn khán giả thì tự ổn định chỗ ngồi thành một vòng tròn sát ngay khu vực "trường" thi...

Cuộc thi tuyên bố bắt đầu, nhưng các chim thì đã râm ran hót từ khi được treo lồng lên các cây sào... Thời gian dự thi ngắn dài là còn tùy ở bản điều lệ của từng cuộc thi, của từng địa phương, nhưng ít ra cũng phải trên nửa giờ mới đủ cho Ban Giám Khảo nhận xét được cái dở cái hay của từng con chim một.

Những con Khướu vào đầu cuộc thi độ một phần năm thời gian mà tỏ ra lơ là, hót chỉ có lệ trong khi những chim thí sinh khác đang cố tranh thủ từng giây từng phút một để trổ tài, con này cố dùng giọng hót lảnh lót của mình để đè cho được đối thủ chung quanh, thì những chim dở coi như bị loại ra khỏi vòng thi hót. Mức điểm mà Ban Giám Khảo dành cho nó chắc chắn là quá thảm hại rồi!

Đây là nơi tranh tài cao thấp giữa những "anh hào", chứ không phải là nơi dành cho chim "bất tài vô tướng", tài nghệ chưa bằng ai!

Thế là Ban Giám Khảo tập trung chú ý vào những chim hót căng khác. Tuy số chim dự thi nhiều, nhưng những con thực sự có tài nghệ tuyệt luân lại ít, và chúng bao giờ cũng nổi bật, dễ dàng gây sự chú ý của mọi người. Vì thế, qua thời gian, Ban Giám Khảo cũng dễ dàng loại dần ra khỏi sự chú ý của mình những con chim dở khác, và họ chỉ còn thu hẹp tầm quan sát của mình vào số ít chim xuất sắc nhất để cân nhắc từng chút một mà cho điểm thật công bằng!

Cuối cùng thì cuộc thi cũng chấm dứt trong sự hứng khởi của mọi người. Các giải Nhất, Nhì, Ba... được Ban Giám Khảo công khai tuyên bố cho những chim thí sinh đoạt giải, với số điểm cao mà nó đạt được. Tất nhiên, số điểm nó được chấm từ 0 điểm đến 10 điểm (có nơi chấm từ 0 điểm đến 100 điểm cho tăng phần... hào hứng), cho từng phần giọng hót, vóc dáng và điệu bộ của chim. Ba số điểm của ba phần đó của mỗi chim được cộng lại, và chung cuộc con Khướu thí sinh nào có tổng số điểm cao nhất thì được giải nhất, chim có điểm gần kề thì đoạt hạng nhì...

Cuộc thi nào cũng có giải thưởng, dù ít hay nhiều, gồm có tiền mặt hay hiện vật như khánh bằng vàng, như dụng cụ nuôi chim (lồng chim, cóng đựng thức ăn, nước

uống) hoặc thức ăn của chim...

Giải thưởng của các cuộc thi hót như thế này thường nhận được sự tài trợ của các vị "Mạnh Thường Quân" ở địa phương, tự động giúp đỡ để khuyến khích phong trào chơi chim hót được rầm rộ hơn, và thường cũng có ngân quĩ của Câu Lạc Bộ chơi chim ở địa phương đóng góp vào... cho tăng phần hậu hĩ...

Tuy giải thưởng không lớn, nhưng giá trị tinh thần của giải lại rất cao, đã đem lại vinh dự thực sự cho chủ nuôi, khiến ai cũng tỏ ra trọng nể. Cái vinh dự đó đã đủ sức đền bù lại những công khó mà người nuôi chim đã bỏ ra trong việc nuôi dưỡng con chim, để cố đưa con chim lên... đài danh vọng!

Đó là chuyện mà bất cứ ai cũng biết trước và dễ dàng thông cảm, cho nên tuy giải thưởng xét ra không đáng là bao, nhưng lần nào tổ chức thi chim hót hay đá, bao giờ cũng lôi cuốn được đông đảo người đến đăng ký tham dự...

Khả năng của Khướu có thể thi đá

Nếu xét về cái tính sân si ưa gây sự, lại háu đá thì chim Khướu không thua kém gì Họa Mi và Chích Chòa Than. Đây là hai giống chim được nuôi để thi hót và cả thi đá. Thế mà từ trước đến nay, hình như chưa có một địa phương nào đứng ra tổ chức cuộc thi đá cho Khướu cả! Nếu có tổ chức thì chỉ xảy ra giữa một vài nghệ nhân chơi chim Khướu với nhau mà thôi.

Chúng tôi nhận thấy tài nghệ đấu đá của chim Khướu nếu không hơn cũng không hề thua kém một giống chim đá nào khác. Xin hãy quan sát thử xem:

- *Đầu:* Đầu Khướu vốn nhỏ nhưng lanh lợi, tránh né

giỏi.

- *Mỏ:* Mỏ vừa to vừa dài, dày và thẳng, có sức mổ mạnh. Bản tính của Khướu lại rất hay mổ, và nhiều khi còn ghì chặt lấy chỗ hiểm của đối thủ mà day day. Thí dụ bắt Khướu thế nào cũng bị Khướu mổ mạnh vào tay liên tu bất tận, có con còn ngập vào ngón tay mà nghiến... Cái lối ra đòn này của Khướu đâu có khác gì Họa Mi với Chích Chòe Than?

- *Cánh:* Khướu có bộ cánh rất khỏe, vừa dùng làm điểm tựa cho thân mình khi đấu đá, vừa ra đòn với đối thủ.

- *Chân:* Chân Khướu vừa to vừa khỏe, các ngón và móng khi bấu chặt vào da thịt chắc chắn như gọng kềm. Bản năng tự vệ của Khướu dùng đôi chân khỏe của mình để chống trả quyết liệt vào kẻ thù. Nếu cho tay vào lồng bắt Khướu, nó sẽ dùng chân bấu chặt vào nan lồng, không dễ gì nhất thời gỡ ra nổi. Nếu chân Khướu mà quặp vào tay thì chỉ còn cách gỡ dần ra từng ngón một. Và nếu hai chân của Khướu quấu chặt vào nhau thì chỉ còn cách trả lại vào lồng để tự nó gỡ lấy mà thôi.

Phải nói là khi tấn công, cái mỏ và đôi chân của Khướu rất lợi hại, nó sẽ dùng chân khóa chặt chân của đối thủ, hoặc bóp cổ nặn hầu, trong khi cái mỏ bổ mạnh vào

mắt vào mặt và vào những yếu huyệt khác...

Lối thi đá của chim Khướu theo chúng tôi có thể đá thông lồng như Chích Chòe Than, hoặc đá theo cách của Họa Mi cũng lý thú lắm.

Thật ra tuy không tổ chức thi đá Khướu, nhưng trong giới nuôi chim, nhiều nghệ nhân cũng tự chọn cho mình những con Khướu dữ dằn, có tính ưa gây sự để nuôi riêng, và gọi đó là Khướu đá. Những con Khướu này bản tính hung hăng, kè lồng gần chim đồng loại là nó nhắm hướng chim lạ xẹt thẳng tới tỏ sự gây hấn ngay, trong khi miệng rít lên từng hồi như chửi rủa, thách đố... Khướu là loài chim hót lớn con, nhiều sức khỏe và bản tính hung dữ. Cũng chính nhờ vào tính hung dữ này mà con chim hót được nhiều giọng và rất siêng hót. Vì như chúng ta đã biết, chim thường dùng tiếng hót của mình làm lợi khí sắc bén để dọa nạt kẻ thù, rắp tâm xâm chiếm lãnh địa của nó.

Cách dạy Khướu làm chim mồi

Chỉ những người sống bằng nghề bẫy Khướu chuyên nghiệp hoặc tài tử mới cần nuôi Khướu mồi. Dân chuyên nghiệp thì bẫy Khướu bổi làm kế mưu sinh, còn dân tài tử là những nghệ nhân nuôi chim, thỉnh thoảng đem chim mồi vào rừng một chuyến, hy vọng bắt được vài con Khướu hay để về nuôi nghe hót.

Tùy theo nhu cầu mà có người nuôi một vài con Khướu mồi, hoặc nuôi với số lượng nhiều hơn. Thật ra, một lần vào rừng bẫy Khướu bổi, dù là đi trong ngày, không ai lại chỉ mang theo một con Khướu mồi đã cho là đủ được!

Khướu mồi cũng có con hay con dở. Con Khướu mồi

gọi là hay là con có tài... sát thủ, hễ vào rừng lần nào nó cũng lập được nhiều thành tích đáng kể khiến chủ nuôi phải hài lòng. Còn nếu nuôi phải con Khướu mồi dở thì "hành nghề" có lúc thành lúc bại. Nhiều khi nó làm cho chủ nuôi phải phát cáu, bực mình, muốn... phóng sanh cho khuất mắt!

Với con chim mồi thật hay thì khi vừa vào đến cửa rừng, nó tài tình đến độ phát hiện ngay được sự hiện diện của một con Khướu bổi nào gần đó nên cất tiếng hót vang. Tiếng hót của con Khướu mồi đã báo cho chủ nuôi biết tin vui, và tùy đó mà lo hành sự. Nó có khả năng "làm việc" bất cứ giờ giấc nào trong ngày, và có thể theo chủ vào rừng ba bốn ngày liền mà cơ hồ như không biết mệt! Nghĩa là đến góc rừng nào mà còn chim bổi là mồi sẵn sàng hót lên thúc đá...

Ngược lại với con Khướu mồi dở, nhiều khi tỏ ra đởm lược ở nhà, nhưng khi vào rừng lại tỏ ra nhát như cáy, miệng kín như ngậm tăm! Có con cũng tỏ ra dạn dĩ, nhưng đánh được một hai còn bổi rồi thì nó trở chứng so đầu rụt cổ! Nhiều khi con bổi đến cận bên, chỉ cần con mồi can đảm hót giục thêm vài ba câu nữa là chim bổi vào ngay bẫy rập, nhưng nó lại... lặng thinh khiến con bổi phải lãng

ra xa...

Vuột mất một con Khướu bổi đôi khi chủ nuôi không tiếc, mà chỉ giận con chim mồi quá dại, của ngon dâng ngay tận miệng mà lại dại dột không ăn!

Vậy, đặc tính cần có của một con Khướu mồi là gì? Nó phải là con chim thật dữ, nhưng đồng thời cũng là con chim thật khôn! Chữ khôn ở đây xin được hiểu theo nghĩa... nghề nghiệp: siêng hót và hót hay để rủ rê chim bổi đến gần, và biết hót thúc đúng lúc để "chọc tức" con chim bổi hăng tiết nhào vào lưới rập ngay...

Chim mồi mà hay như vậy thì ai cũng chuộng, dù trả mua với giá nào chắc chắn chủ nó cũng không chịu buông.

Muốn tạo một con Khướu để làm mồi thật hay, ta phải làm những việc sau đây:

- Chọn chim dữ và khôn: Chim Khướu dùng làm mồi phải là con chim dữ. Nó là con Khướu thuộc, được nuôi ít ra cũng được vài mùa, dù đó là chim bổi hay chim con nuôi lên cũng được. Cần nhất là con chim đó phải dạn người, phải siêng hót, và phải... khôn: không những đi đến đâu cũng có thể mau mồm mau miệng hót ngay được, mà còn biết dụ con mồi đúng lúc!

Con chim đã dữ thì không hề biết sợ một con bồi nào, bao giờ nó cũng biết tự tin vào tài năng của chính nó. Mà dù đức tính tự tin của nó yếu thì chủ nuôi cũng có cách bổ khuyết, bằng cách năng đi tập dượt luôn tại các tụ điểm chơi chim...

- Tập cho chim sống trong lục: Ai cũng biết bẫy chim là phải dùng lục. Lục là một cái lồng đặc biệt dùng để nhốt chim mồi, và bên trên là lưới rập để bắt chim bồi. Lục để bắt Khướu tuy to, nhưng cũng chật hẹp hơn lồng nuôi rất nhiều.

Con chim đã quen ở trong lồng, nay cho qua lục mười con như một đều không thích ứng, chúng cứ tìm đủ mọi cách để cố thoát thân. Vì vậy, muốn tập cho Khướu làm chim mồi, thì trước hết ta phải tập cho nó đứng trong lục cho quen đã. Cách tập này không phải chỉ trong một tuần hoặc năm ba bữa là xong! Có con Khướu phải tập nửa năm hoặc cả năm mới thuần thuộc.

Phải tập làm sao cho con chim có thói quen ở trong lồng cũng được mà ở trong lục cũng dễ dãi bằng lòng thì mới xách đi làm mồi được. Thí dụ khi đi rừng thì cho chim sang lục, mà khi về lại cho chim sang lồng nghỉ ngơi cho rộng rãi. Việc từ lục sang lồng hay từ lồng sang lục, hai

chỗ ở một rộng một hẹp mà con Khướu mồi vẫn dễ dãi chấp nhận thì lúc đó nó mới thực sự là con chim mồi!

Việc này tuy khó nhưng chim cũng quen dần. Trước tiên là nuôi con Khướu mà mình muốn tập làm chim mồi trong lục. Nuôi cho đến một ngày nào đó nó chịu đứng yên như cách sống trong lồng, rồi xách lục đến các tụ điểm chơi chim mà tập dượt cho chim quen đi...

Sau một thời gian, ta phải tập cho chim có một thói quen khác là: hễ đi dượt thì sang chim qua lục, mà về nhà phải sang chim trở về lồng. Việc sang qua sang lại chỗ ở như vậy mà chim tỏ ra không hề sốc, thì đó là lúc làm mồi được.

- **Tập làm mồi:** Bẫy chim thì bẫy ở rừng nên phải có thời gian để tập cho chim mồi làm quen với không khí của rừng, với quang cảnh của rừng, nếu không nó sẽ bỡ ngỡ và sinh ra sợ sệt. Phải tập làm sao cho con chim dù ở nhà hay ở rừng, lúc nào cũng dạn dĩ hót được: tức là chịu hót trong mọi hoàn cảnh, treo đâu hót đó thì mới có thể làm mồi.

Muốn tập được như vậy thì không cách nào hơn là cho chim "đi thực tế" nhiều lần ở rừng để nó quen dần và dạn dần... Nếu ở gần rừng thì việc này thực hiện dễ, nhưng nếu ở xa rừng thì chỉ có cách mỗi lần đi bẫy chim, nên cho

những con "học trò" này theo. Nó theo mãi rồi quen, và khi đã quen thì nó giữ được sự tự tin, không còn phập phồng lo sợ nữa...

Cũng có nhiều con Khướu thuộc, không qua việc tập luyện nhưng vẫn làm mồi được. Nhưng, dù sao có thời gian để tập luyện "đúng sách vở", đúng bài bản thì con mồi đó vẫn tốt hơn, vẫn có giá trị hơn.

Tập làm mồi cũng còn có nghĩa dạy cho con chim mồi biết cách tập hót đúng lúc để dụ chim bổi về, và cách hót giục để dụ chim bổi vào đá mà sập bẫy.

Đây là công việc tế nhị, khó khăn, chủ nuôi phải đích thân tập luyện nhiều lần cho "học trò" thuộc bài như cháo thì mới trở thành con mồi giỏi được.

Chẳng hạn, vào rừng, sau khi tìm chỗ thích hợp để treo lồng chim mồi lên, chủ chim liền tìm chỗ giấu mình gần đó rồi huýt gió giả tiếng Khướu mái ro ro để con chim tập sự hót ngay.

Cần phải tập đi tập lại việc đó rất nhiều lần, bằng cách giờ này treo lục ở điểm này, giờ sau lại đem treo qua bụi lùm khác. Và cứ mỗi lần treo lục xong là ta phải giả tiếng mái ro ro để con mồi tập sự hiểu mà cất tiếng hót

ngay. Chỉ khi nào việc hót "liền tức thì" đó trở nên một thói quen quí giá thì con chim đó mới có thể làm mồi được.

Mặt khác, quí vị cũng cần biết, con chim làm mồi tuy đã biết rõ công việc của nó làm, nhưng chỉ dùng được trong thời gian nó thực sự căng lửa. Con mồi giỏi mà bị thay lông, hay bị suy, dù đem ra rừng cũng không làm được trò trống gì. Ngay cả thời gian tập luyện cho con chim làm mồi cũng phải chọn thời điểm sung sức nhất của nó, tức là sau mùa thay lông xong. Con chim thay lông xong thì đủ lửa, hót căng. Chim đó mới dan dĩ, mới tỏ được bản lĩnh đóng trọn vai trò con mồi trứ danh được.

Con Khướu mồi, dù tập sự mà vào rừng treo lục lên chịu hót ngay là có thể cho "hành quân" được. Hãy cho nó xâm nhập trận địa và tập cho nó đánh bắt những con bổi đầu tiên để mở đầu "sự nghiệp" rở ràng của nó sau này.

Lần này treo lục lên, chủ chim lại tìm chỗ lý tưởng để núp rình. Hễ chim mồi trong lục hót thúc lên thì thế nào Khướu bổi ngoài trời cũng kéo đến. Đây là lúc chủ chim có cơ hội tốt để tìm hiểu sự thông minh tài trí của con chim mồi tập sự của mình hay dở ra sao.

Nếu thấy con chim bổi lại gần, tức là đậu trên một

cành cây nào gần đó, mà nó vẫn bình tĩnh hót rân lên như có ý thách thức con chim rừng bên ngoài vào lục đấu đá thì nó đã xứng đáng là chim mồi thực thụ rồi. Tất nhiên, thấy chim lạ mà dám hiên ngang đứng hót là chứng tỏ con mồi tập sự đã có thừa bản lãnh rồi. Nhưng, ngược lại, khi nhác thấy chim bổi lại gần mà đứng trong lục nó tỏ ra mất tự nhiên, nghĩa là ra vẻ sợ sệt, thì đó là lúc chủ chim phải giả dạng giọng con Khướu mái kêu ro ro để "nhắc nhở" cho con mồi tập sự bình tĩnh, để hót lên dụ kẻ thù vào bẫy sập...

Tuy nhiên, việc đó không phải dễ dàng, vì ít có con mồi tập sự nào lại "khôn" đến mức đó. Thường việc này tập đi tập lại nhiều lần, nghĩa là phải đành để sảy chim bổi nhiều lần thì mới mong chim mồi "thuộc bài" được.

Chắc quí vị cũng biết, khi chim bổi rất dữ, dính lưới nó vùng vẫy (chỉ trừ những chim quá dữ, tuy bị lâm cảnh nguy khốn, nhưng nó vẫn tiếp tục hướng vào chim mồi mà tiếp tục đấu đá) để cố thoát thân. Hành động hoảng loạn này của chim bổi đôi khi làm cho chim mồi bên trong cũng sợ hãi theo. Vì vậy, khi bắt chim bổi ra khỏi lưới rập, ta phải làm cho thật nhanh gọn, tránh cho con bổi giãy giụa mạnh, và nhất là đừng kêu toáng lên như heo sắp chọc tiết vậy.

Với chim mồi tập sự lần đầu, sau khi bắt được con bổi đầu tiên là nó đã hoảng hồn, ít con có thể còn bình tĩnh để tiếp tục đánh bắt những chim bổi khác. Tuy nhiên lần đầu "ra quân" mà nó đạt được chiến tích đó cũng đủ làm cho chủ nuôi hả dạ lắm rồi!

Nên cho con mồi đó nghỉ ngơi để nó định tĩnh lại tinh thần. Nhưng, không nên để nghỉ lâu ngày vì nó có thể dễ dàng quên hết bài vở đã học lâu nay.

Việc đời "trăm hay không bằng tay quen", nghề gì cũng phải "văn ôn võ luyện" cho thành thạo mới chóng giỏi tay nghề. Con Khướu mồi cũng vậy, nếu không thường xuyên đi rừng thực tập, nó khó lòng trở thành con chim sát thủ nổi danh được!

Các cụ ngày xưa khi chọn Khướu làm chim mồi, thường lựa ra những con có tướng đẹp, siêng hót mới chịu nuôi. Các cụ còn chọn Khướu mắt thau (mắt màu vàng), hoặc Khướu mắt đỏ (mắt hột lựu) cho là giống tinh khôn nhất, dễ dạy bảo nhất. Những chim như vậy là chim quí, cả trăm con may ra chọn được một!

Tập con Khướu làm mồi, ai cũng biết, tốn rất nhiều công sức, và mất nhiều thời gian. Có khi nhờ con hay dẫn dắt con dở, con lâu năm dẫn dắt con mới nhập môn, thế

nhưng cũng tốn cả vài ba năm mới tạo được một con mồi xuất sắc. Nhưng nếu Trời ngó lại luyện được con mồi hay thì có thể nuôi mình đến cả chục năm. Cho nên sức của mình bỏ ra tuy nhiều cũng không thấm tháp gì so với những lợi lộc quá lớn do con Khướu mồi mang lại.

Có một con Khướu mồi tốt trong tay, là một điều quí hiếm, cho nên chỉ khi nào thực sự giải nghệ, không còn đi bẫy chim nữa, người ta mới chịu "buông" nó ra. Đôi khi việc làm đó không phải vì tham tiền (vì bán được giá rất cao) mà vì không muốn tài năng của con chim quí vì mình mà mai một với thời gian. Mình không còn dùng thì nên giao lại cho người khác nuôi, để con mồi không "lục" nghề, uổng phí của trời.

Nói như vậy để quí vị thấy, có nhiều ông cụ quí mến con chim mồi chẳng khác nào quí mến đứa con ruột thịt của mình! Đó là đứa "con nhờ con cậy" của ông ta, đã sống với ông một phần cuộc đời, và có nhiều kỷ niệm sâu sắc với ông diễn ra từ khu rừng này sang khu rừng khác. Nếu con mồi lỡ ra bị chết, ông ta có thể vì buồn mà ngã bệnh suốt tháng và chuyện buồn chán nầy có khi cũng kéo dài đến mấy năm... mới khuây khỏa được.

Nuôi dưỡng Khướu suy

Muốn bắt tay vào nghề nuôi chim, thì việc trước hết là phải học hỏi cho được cách nuôi dưỡng chim suy cho thành thạo, để lỡ lo lắng sau này.

Con chim rất dễ bị suy, dù đó là con Khướu vốn có thân xác bự con và mạnh mẽ. Chim suy là hình thức chim bệnh, nhưng là thứ bệnh khó trị, nhiều khi kéo dài dây dưa vài ba tháng, và chuyện tử vong cũng là chuyện rất dễ dàng xảy ra. Chính vì vậy, người nuôi chim nào cũng ngại nuôi chim suy, vừa tốn công, tốn của, lại mất quá nhiều thì giờ!

Vì vậy, ai cũng cố gắng áp dụng câu: "Ngừa bệnh hơn chữa bệnh" bằng cách giữ gìn cho con chim khỏi bị suy yếu, lo lắng từ thức ăn đến cách chăm sóc cẩn thận,

nhưng đâu phải như thế mà tránh được đâu? Vì con chim có nhiều nguyên nhân để suy, vì vậy tránh được chuyện này lại va vào chuyện nọ. Nhưng, dù sao thì biết lo xa, biết cẩn thận vẫn hơn.

Đây là những nguyên nhân dẫn đến con Khướu bị suy:

- *Do di chuyển:* Khi mua một con Khướu tất phải di chuyển nó từ nơi mua trở về nơi ở của mình. Nếu đoạn đường di chuyển ngắn, chừng mười cây số trở lại thì Khướu khó lòng bị sốc. Nếu khi di chuyển có trùm kín áo lồng, và không đi giữa trưa trời nắng gắt, hoặc khi trời đang đổ cơn mưa to. Còn nếu đoạn đường quá dài, năm ba chục cây số trở lên thì... có nhiều lý do chính đáng để con chim bị suy. Chẳng hạn như đói ăn khát uống, bị xe cộ dằn xốc, bị nóng nực, bị sợ hãi...

- *Do thay đổi thức ăn:* Ở nước ngoài thì thức ăn của chim được các nhà sản xuất đóng bao hay vô hộp sẵn, ai nuôi chim cứ đến cửa hàng mua về cho chim ăn. Còn mình thì chủ nuôi tự chế biến sẵn thức ăn cho chim, nên mỗi người pha chế một cách. Chẳng hạn thức ăn của Khướu, phần đông nghệ nhân dùng một lon tấm gạo rang vàng rồi trộn với năm trứng gà, phơi khô cất cho Khướu ăn dần.

Thế nhưng, cũng bao nhiêu đó tấm, nhưng có người lại trộn ít hoặc nhiều trứng gà, cho nên sự bổ dưỡng của thức ăn cũng có chiều đổi khác. Đó là chưa nói đến việc nhiều người còn phụ gia thêm sữa bột hiệu này hiệu nọ, với số lượng kẻ ít người nhiều. Có vị còn đổi thức ăn khác cho Khướu, chẳng hạn thay vì tấm gạo lại cho ăn bột đậu phọng...

Chim Khướu cũng như nhiều loại chim hót rừng khác, ít con chịu thích ứng với thức ăn thay đổi đột ngột ngày. Với chim thuộc thì nó vẫn ăn, nhưng chỉ ăn lấy có cho đỡ đói. Và nếu tình trạng này kéo dài trong vài ba ngày là con chim đó có cớ để suy. Suy là gì? Suy là yếu sức, sụt sức, nhẹ cân đi. Và chim đã suy thì khó lòng vực lên được.

Do đó, khi mua chim của ai, ta phải tìm hiểu thật kỹ thức ăn của nó ra sao, lối sống của nó ra sao để về nhà cứ theo cách thức đó mà nuôi tiếp. Nếu có muốn thay đổi thức ăn theo ý mình cũng nên chờ đợi một thời gian. Sau đó, việc gia giảm một thành phần nào đó trong thức ăn cũ, cũng nên ở mức độ từ từ, nay một ít, tuần sau một ít... để Khướu tập quen dần với thức ăn mới.

- *Do đói ăn, khát uống:* Khướu là loại chim hót lớn con nên chim mỗi ngày tiêu thụ một lượng thức ăn và nước

uống khá lớn. Nhất là nước uống. Trong mùa nắng, một con Khướu mỗi ngày uống hết từ 05 đến 10 xăng ti lít nước (tức gần nửa xị). Thức ăn nước uống của Khướu thì đâu có đáng bao nhiêu, nhưng do vì nuôi nhiều chim nên nhiều khi chăm lo không xuể, hoặc do công việc bề bộn nên có khi quên cho ăn cho uống. Sự trễ nãi đó quả là một tai hại lớn. Trong mùa nắng mà Khướu nhịn khát một buổi nó đã xuống sức rồi. Còn ăn thì đừng quên bắt chim nhịn đói quá một ngày! Tốt hơn hết là mỗi sáng, ta nên tập thói quen lo thức ăn nước uống trong ngày cho Khướu thật đầy đủ là được. Nước uống nên đựng trong hai cống lớn mới đủ lượng nước cho Khướu uống.

- *Do thay đổi môi trường sống:* Giống chim rất mẫn cảm, chúng khó lòng thích nghi ngay với môi trường sống khác lạ. Đừng nói chi, trong khuôn viên nhà mình ở thôi, thường treo lồng Khướu ở góc nhà này, nay treo nó ra trước hiên nó đã dáo dác chồm lên chồm xuống nhìn quanh mươi lăm phút một đôi giờ, rồi mới yên tâm đứng hót!

Chim đang sống ở nhà người ta, quen thuộc với cảnh cũ; nay về sống ở nhà mình, cảnh lạ, người lạ, Khướu sinh ra nhát. Từ đó biếng ăn (do sợ) và dễ suy!

Vì vậy, để tránh trường hợp này, dù là chim thuộc ta

cũng nên trùm áo lồng trong tuần lễ đầu, nuôi như nuôi Khướu bổi, để tập cho chim thích nghi dần với môi trường sống mới.

- *Do thay đổi thời tiết, khí hậu:* Thời tiết và khí hậu thay đổi bất thường cũng ảnh hưởng xấu đến sức khỏe con người, huống chi là chim thú. Mặc dầu con người do khôn ngoan lại biết lo xa nên đã có sự chuẩn bị chu đáo từ trước, nhưng vẫn còn bị ảnh hưởng nặng. Chủ nuôi cần phải chú tâm vào việc chăm sóc cho chim nhiều hơn. Đêm hôm tiết trời thường trở lạnh, và ngay cả trước khi mưa bão đến, ta nên trùm kín áo lồng cho chim, và nên treo lồng vào nơi khuất gió để chim được sống trông không khí ấm áp và yên tĩnh.

- *Do thiếu chăm sóc chu đáo:* Chim rất chịu sưởi nắng sớm và tắm nước. Nếu lâu lắm không cho Khướu ra tắm nắng và tắm nước nó cũng suy. Ngược lại, nếu tắm nắng quá lâu (thay vì chỉ nửa giờ hay 45 phút là nhiều) Khướu cũng bị hốc nắng và suy. Tắm nước xong rồi đem chim ra treo nơi chỗ gió lùa chim cũng bị bệnh. Chăm sóc càng cẩu thả Khướu càng dễ bị suy...

Như phần trên chúng tôi đã trình bày, con chim khi suy thì yếu sức dần, mọi sinh hoạt hằng ngày của nó bị

đình trệ hẳn. Ngay cả việc ăn uống cũng giảm sút, đừng nói chi là hót.

Kinh nghiệm của các người nuôi chim lâu năm là căn cứ vào giọng hót của chim để đo lường sức khỏe của nó. Con chim vẫn hót nhưng giọng khàn, là chim có triệu chứng bệnh. Con chim tự nhiên bớt hót, hoặc ngưng hót là con chim có triệu chứng bị suy yếu sức khỏe. Hãy đến với nó ngay, và cố tìm hiểu nguyên nhân bị suy này để có hướng trị liệu kịp thời và thích hợp. Biết chim suy mà cố tình dây dưa không trị, chim dễ bị tử vong.

- **Thức ăn:** Chim suy, dù là suy vì lý do gì cũng biếng ăn uống, do đó ta phải bồi dưỡng tối đa để chống vực được sức khỏe cho chim.

Nên cho Khướu ăn đầy đủ cào cào, trứng kiến, sâu tươi (có thể chỉ cần một trong ba thứ này), nó ăn được nhiều chừng nào tốt chừng nấy.

Nếu suy nặng thì thay nước uống bằng sữa bò, Khướu vẫn chịu uống. Sữa bò (sữa hộp) hay sữa bột không nên khuấy quá ngọt, và khuấy ngày nào chỉ để uống đủ ngày ấy. Nếu còn dư thì phải đổ đi, vì sữa để lâu dễ lên men có vị chua. Có thể cho chim uống sữa suốt tuần tha, nước lã. Tuy nhiên, trong ngày đầu cũng cần phải theo dõi xem

chim có chịu uống sữa hay không. Nếu không thì phải đặt cống nước lã vào để tránh cho chim bị chết khát.

- Chăm sóc: Tùy theo tình trạng sức khỏe của chim mà có chế độ chăm sóc thích hợp. Nếu suy nhẹ thì việc chăm sóc gần như bình thường, sáng vẫn cho Khướu ra tắm nắng sớm, nhưng rút ngắn thời gian lại độ mười lăm phút đến nửa giờ là nhiều. Vài ba ngày vẫn cho tắm nước một lần, nhưng tắm với nước ấm. Tối lại phủ kín áo lồng cho chim ngủ thật sớm. Ngược lại, với chim suy nặng thì vài ngày vẫn cho tắm nắng một lần (nhưng rút ngắn thời gian tối đa, khoảng 15 phút thôi). Tạm ngưng tắm nước ấm trong một thời gian. Áo lồng phủ cả ngày nhưng hơi hé mở, chỉ tối lại là phủ kín để chim ngủ sớm.

Con Khướu suy thì đứng lù rù, lông xù lên, đầu rụt xuống trông rất thảm hại. Thường những con đã suy yếu nặng thì rất khó nuôi. Nếu chúng có lướt qua được sự hiểm nghèo thì lại vướng vào việc thay lông bất thường, ít ra cũng mất vài ba tháng mới lại sức.

Suy yếu là chứng bệnh rất thường xảy ra đối với chim, với Khướu. Người nào nuôi chim, dù nhiều dù ít cũng không tránh khỏi cảnh bực nhọc này, vì giống chim có rất nhiều lý do để mà suy.

Có điều đáng lo là khi chim đã suy thì chúng xuống sức rất nhanh. Ngay con Khướu to lớn và mạnh mẽ là thế, nhưng chỉ một vài ngày suy yếu, thân mình nó đã nhẹ tênh, bụng giơ cả lưỡi hái bén ngót ra chứ không mập mạp như trước nữa!

Nhiều người cứ ỷ y tin rằng con Khướu có sức mạnh sẵn nên hy vọng sẽ lướt được mọi sự đau ốm. Vì nghĩ như vậy nên không bắt tay ngay vào việc chăm sóc. Đến chừng thấy Khướu nằm chỏng vó lên trời lại bảo rằng: Con Khướu thế mà yếu, chỉ đau vài hôm là chết!

Tóm lại, việc suy yếu của chim trong một số trường hợp, có thể ngăn ngừa trước được. Đừng nghĩ rằng con chim này mạnh, con chim kia yếu mà lơ là đến việc chăm sóc, hoặc không chăm sóc kịp thời. Xin nhớ một điều, tất cả các giống chim hót rừng đều yếu, kể cả Khướu, Họa Mi... chúng chỉ lơi việc ăn uống một đôi ngày là khó lòng cứu chữa được. Chim hót thường tiêu thụ ít thức ăn, vậy, tốt hơn hết ta nên cho chúng ăn uống bổ dưỡng hơn, như vậy chim mới mạnh khỏe và siêng hót.

Chăm sóc cho Khướu

Nhiều người có tính lạ, dám bỏ tiền triệu ra mua chim, nhưng lại không quan tâm mấy đến việc chăm sóc và nuôi dưỡng. Có thể do tính họ lười biếng, cũng có thể do chủ quan, mà cũng có thể do thiếu tình thương đối với vật nuôi!

Những người này thường làm việc tùy hứng, nếu không muốn nói là bốc đồng, ưa chạy theo phong trào, thấy người ta nuôi chim hót nghe cũng vui tai thì mình cũng bỏ tiền ra mua chim, sắm lồng để nuôi. Nhưng, nuôi mà không học cách nuôi, nuôi mà không chịu khó thức khuya dậy sớm bỏ công ra chăm sóc, thì rốt cuộc chỉ hao tiền tốn của một cách vô ích mà thôi. Có khi, họ còn làm trò cười cho thiên hạ nữa.

Thường thì những người nuôi chim xưa nay, dù ở

nước ta hay là người nước ngoài, là những người có lòng yêu thương thú vật. Tình yêu thương này ở họ càng cao độ thì việc nuôi dưỡng càng chu đáo, do chịu khó bỏ công đích thân chăm sóc thường xuyên, khiến cho chim mập mạp, tránh được nhiều bệnh tật.

Nuôi chim mà chỉ biết có việc xuất tiền, còn việc chăm sóc thì bỏ bê, hoặc giao cho người khác, thì cái thú chơi chim của người đó bị giảm sút rất nhiều.

Người nuôi chim chuyên nghiệp, dù giàu sang tột đỉnh, dù địa vị xã hội thật cao, họ cũng muốn được tự mình lo lắng cho con chim từ thức ăn nước uống, đến việc tắm táp, ngủ nghê... Họ chăm sóc cho chim với tất cả sự yêu thương trìu mến. Có như vậy, khi dựa mình ra ghế để lắng nghe chim hót họ mới cảm nhận được cái thú vị toàn vẹn của việc nuôi chim!

Nếu nuôi chim chỉ biết bỏ tiền ra mua để khi cần thì nghe tiếng hót, còn mọi việc khác có người khác lo giùm, thì xin lỗi, thà ngồi nghe tiếng chim qua băng Cassette còn hay hơn, và đỡ tốn hơn!

Việc chăm sóc cho chim Khướu thật ra không có gì nặng nhọc lắm, nhưng phải có phương pháp thì mới có kết quả tốt.

Buổi sáng, nên mở áo lồng rồi cho chim ăn uống. Cóng tắm trộn trứng nên cho vào để đủ cho Khướu ăn trong ngày. Cóng nước nên súc rửa kỹ rồi thay vào nước mới.

- Treo lồng ra hướng đông để chim đón nhận ánh nắng mặt trời ban mai (không nên để qua chín giờ), với thời lượng tối đa là 45 phút. Sau đó đem lồng vào treo ở nơi thoáng mát, và có thể cho chim ăn thức ăn bổ như trứng kiến, cào cào, hoặc sâu tươi.

- Khoảng 11 giờ đến 2 giờ chiều, ta nên cho Khướu tắm nước. Việc tắm nước đối với Khướu có thể mỗi tuần tắm hai lần cũng được. Mỗi lần tắm chừng mười lăm phút là vừa. Tắm phải sang lồng tắm, tắm xong sang chim trở lại lồng nuôi, và đem phơi phóng sơ sịa ngoài nắng để chim rủ bớt nước trên mình. Nên treo chim vào nơi khuất gió để chim khỏi bị cảm lạnh.

Xin lưu ý, có nhiều con Khướu rất nhát nước nên dù sang lồng tắm nó cũng đứng trơ ra. Sự thật không có giống chim nào nhát nước cả, chỉ do nó không quen tắm trong lồng tắm mà thôi. Những chim này, khi tắm ta nên để lồng vào chỗ khuất, mình cũng tránh chuyện rình mò... Khi thấy khuất người, chim sẽ tắm. Nên để cho chim này tắm

lâu hơn những chim khác một chút, mục đích là để tập cho quen dần với việc tắm lồng này.

- Vệ sinh lồng nuôi: Trong khi sang chim qua lồng tắm, ta nên tranh thủ vệ sinh lồng nuôi. Dùng cọ mềm quét sạch các nan lồng và đáy lồng, để thức ăn và phân chim rơi vãi bị bung ra. Bố lồng đem ra giặt giũa kỹ và phơi nắng. Thay bố lồng mới cho chim, và phơi lồng ra nắng độ mươi phút để khử trùng. Chờ chim tắm xong là cho nó sang lồng nuôi trở lại.

- Buổi chiều nên treo chim vào nơi thoáng khí, mát mẻ để Khướu được nghỉ ngơi. Việc tập dượt chim nên tranh thủ đi vào buổi sáng, sau khi cho ăn uống xong.

- Tối lại, ta cần cho chim Khướu ngủ sớm. Nếu chủ nuôi thức khuya thì Khướu cũng thức khuya. Hễ nhà còn đèn sáng là Khướu còn hót, nhất là gần đó văng vẳng có tiếng đờn ca phát ra từ cassette, hay TV là nó hót theo. Con chim thức khuya nó cũng quen mắt, mà thức khuya thì rất có hại cho sức khỏe của chim. Hễ tối thức khuya thì sáng chim lại hót trễ vì dậy trễ!

Giống chim có thói quen hót từ từ mờ sáng để chào đón một ngày mới. Người nuôi chim cũng thích chim hót sớm, vì buổi sáng mà nghe tiếng chim hót líu lo thì còn gì

sảng khoái tinh thần cho bằng. Thế nhưng, nếu đầu hôm không cho Khướu ngủ sớm thì sáng dậy làm sao được thưởng thức tiếng Khướu Bách Thanh!

Vậy tốt hơn hết, khi trời vừa chập choạng tối, khoảng sáu bảy giờ, ta nên trùm áo lồng cho Khướu ngủ sớm. Việc trùm áo lồng vào ban đêm có nhiều điều lợi:

- Khướu được yên tĩnh để ngủ nghê.

- Ngăn ngừa được gió độc, gió lạnh từ bên ngoài xâm nhập vào.

- Ngăn ngừa được chuột bọ, thằn lằn, gián... khỏi phá hại thức ăn của chim, đồng thời giúp chim được yên ổn ngủ nghê, không phải sợ hãi bay loạn xạ trong lồng...

Việc trùm áo lồng buổi tối và mở áo lồng buổi sáng, nếu chim chưa quen thì sợ, nhưng lâu dần chúng cũng đứng yên.

Đó là việc chăm sóc cho Khướu mạnh. Nếu Khướu bị bệnh thì tùy theo mức độ suy yếu ra sao mà liệu định.

Với Khướu bệnh thì áo lồng phải phủ cả ngày đêm. Có thể ngưng tắm nước (dù là nước ấm) một thời gian. Chỉ chú trọng đến phần thức ăn bổ dưỡng và giúp chim lúc nào cũng được yên tĩnh để dưỡng bệnh.

Nếu việc chăm sóc chu đáo, thì ta tránh được cho Khướu nhiều bệnh tật. thật ra, chim Khướu là con chim hót rừng dễ nuôi nhất, thức ăn dễ tìm nên sự tốn kém không đáng bao nhiêu. Nhiều tiền thì cho ăn cào cào, sâu tươi; ít tiền thì vài ngày cho ăn một con thằn lằn, hay đôi ba con gián cũng đủ chất bổ...

Chính vì dễ nuôi như vậy nên Khướu mới được nuôi khắp nơi, từ thị thành đến thôn quê, ngay ở làng mạc miệt rừng, miệt núi đâu đâu cũng nuôi Khướu được...

Phòng bệnh và chữa bệnh cho Khướu

Con Khướu tuy mạnh, nhưng cũng vướng nhiều thứ bệnh. Bệnh của Khướu gồm có bệnh nội thương và ngoại thương.

Bệnh ngoại thương thường gặp ở Khướu là bệnh ghẻ ở chân và bệnh rận mạt.

Bệnh nội thương thường gặp ở Khướu là bệnh tiêu chảy, bệnh cảm mạo, bệnh suy nhược cơ thể...

Tất cả những bệnh này có thể phòng ngừa trước được bằng cách cho chim ăn uống no đủ và chăm sóc đúng phương pháp. Tuy nhiên, nếu chim đã bệnh mà không phát giác để chữa trị kịp thời thì dù bệnh nhẹ cũng dễ thành

nặng, vì loài chim chóc nói chung khi đã bệnh thì mau suy yếu lắm, và có thể chết một cách dễ dàng.

- Bệnh ghẻ ở chân: Do lâu ngày chim không được tắm, cũng do lâu ngày không vệ sinh lồng nuôi, nhất là bố lồng quá bẩn, nên Khướu dễ bị bệnh ghẻ ở chân. Bệnh ghẻ này do vi khuẩn Chorioptex tấn công làm cho chim ngứa ngáy khó chịu, nó cứ cúi xuống chân mà tỉa mổ. Nếu không chữa trị kịp thời thì chân sẽ có khả năng sưng tấy lên làm chim đau đớn hơn, đứng không được ở trên cầu nữa...

Có thể ngâm chân ghẻ vào nước muối, hoặc rửa với thuốc Cresytol hai phần ngàn. Sau đó nhẹ tay gỡ gần những chỗ sần sùi trên ngón hoặc kẽ chân chim, rồi xức thuốc xanh hay xịt thuốc Frontline lên vết thương cũng tốt.

Cứ mỗi ngày rửa chân và xức thuốc cho Khướu một lần như vậy, chỗ ghẻ sẽ mau lành.

Nên vệ sinh lồng ít ra cũng phải mỗi tuần vài lần, nhất là bố lồng và cả cầu chim đậu nữa.

- Bệnh rận mạt: Rận mạt là loại ký sinh trùng sống trong lớp lông vũ của Khướu, để hút máu chim mà sống. Khướu mà bị rận mạt thì thường ốm yếu, nó thường ngứa ngáy khắp mình nên thỉnh thoảng cứ chúi đầu vào cánh

vào lông mà rỉa. Rận mạt còn làm cho bộ lông chim bị nhấm nhá tưa ra một cách xấu xí. Phải trừ tuyệt cho hết chứng này, bằng cách cho chim tắm với nước có pha ít muối. Hoặc là dùng thuốc Frontline xịt thẳng vào cánh, vào gốc lông của Khướu. Chỉ cần xịt thuốc này sơ qua một lần là đủ sức trừ tuyệt được rận mạt sống ký sinh trên mình chim. Khi xịt thuốc nhớ che chắn để thuốc không lọt vào mắt làm ảnh hưởng xấu đến phần võng mạc của mắt chim.

Bệnh rận mạt xảy ra cũng do Khướu lâu ngày không được tắm nắng và tắm nước. Cũng có thể là do treo lồng gần chỗ nuôi gà, hoặc là ổ gà hoặc là bồ câu đang ấp. Cũng có thể rận mạt từ các chim khác lây qua khi chim đi tập dượt...

- Bệnh thay lông bất thường: Thay lông bất thường cũng được coi là một thứ bệnh của Khướu. Ở phần trước chúng tôi đã trình bày về chứng bệnh này và cũng nói về hướng điều trị. Khướu bệnh cần được sống ở nơi yên tĩnh một thời gian dài khoảng vài ba tháng, và phải được ăn uống bổ dưỡng để sức khỏe không bị giảm sút. Thức ăn bổ dưỡng dành cho Khướu khi bị bệnh này là cung cấp đầy đủ mỗi ngày cào cào non hoặc sâu tươi, trứng kiến.

- **Bệnh tiêu chảy**: Khướu cũng thường bị bệnh tiêu chảy. Bệnh này làm cho chim mau sút sức, cho nên hót rất ít. Bệnh tiêu chảy của Khướu trị rất dễ: cho chim uống nước trà tương đối đậm thay cho nước uống hằng ngày. Uống trà cho đến khi nào bệnh tiêu chảy chấm dứt mới thôi.

- **Bệnh suy nhược của Khướu**: Có nhiều nguyên nhân khiến Khướu bị bệnh suy nhược. Chim bị bệnh này thường thụ động, cả ngày gần như lúc nào cũng muốn ngủ. Trông nó có vẻ buồn chán, ít hót, ít bay nhảy, và cũng ít ăn uống. Nên cho chim uống sữa thay nước trong suốt một thời gian dài. Nếu vì sữa mà tiêu chảy thì tạm ngưng cho uống sữa vài ngày rồi lại cho Khướu uống tiếp. Chim uống sữa thế nước là việc tốt. Nên cho Khướu bệnh sống nơi yên tĩnh, và ngày nào cũng phải bồi bổ thức ăn đạm động vật cho chim.

Muốn ngừa bệnh này thì nên cho chim ăn uống bổ dưỡng, tắm nắng với thời lượng vừa phải, tối cho ngủ sớm. Ngoài ra việc tập dượt thi hót cũng nên hạn định giờ giấc sao cho phù hợp với sức khỏe của chim mới tốt.

- **Bệnh cảm mạo:** Thời tiết bên ngoài nóng lạnh bất thường, nắng mưa đôi khi cũng đột ngột, thường làm cho

chim bị cảm. Nhất là trường hợp tắm nắng quá lâu, hay là tắm nước xong ta lại vô ý treo lồng chim vào nơi có gió lùa khiến chim bị bệnh cảm.

- Bệnh khan tiếng: có thể cho ăn thức ăn nhiều chất dầu hoặc do cảm gió: cho Khướu uống nước chanh pha đường trong 1 tuần sẽ hết.

Triệu chứng bệnh cảm ở Khướu là nó sổ mũi, dáng lù rù, lông đầu và lông mình xù lên... Có khi rảy mỏ văng nhớt ra ngoài. Đừng để bệnh quá nặng khiến Khướu dễ chết. Nên cho Khướu ở nơi ấm áp, trùm kín áo lồng suốt ngày đêm cho đến khi lành bệnh. Nên cho chim ăn trứng kiến hay cào cào, sâu tươi, và tuyệt đối đừng dùng thuốc cảm viên, dù là mẫu nhỏ đút vào họng chim, chim sẽ dễ chết sặc. Có thể dùng thuốc cảm dành cho gia cầm để cho Khướu uống.

Bệnh của Khướu không nhiều, và nhiều bệnh lại dễ trị. Nên biết cách ngừa bệnh để khỏi khổ sở và lo lắng khi chim bị bệnh.

Điều lo lắng lớn nhất đối với người nuôi chim hiện nay là chưa có một loại thuốc đặc trị nào để trị một số bệnh quan trọng cho chim. Vì vậy hễ trong nhà có con chim bị bệnh là ta phải... phú thác cho trời. Nếu không thì

cũng cố chạy đôn chạy đáo dùng thuốc trị bệnh cho gia cầm để áp đặt vào bệnh của chim, để rồi may nhờ rủi chịu!

Do biết vậy, nên ai cũng lo ngừa bệnh cho chim, và lúc nào cũng cho chim ăn uống thật no đủ và bổ dưỡng.

Phần kết

Chuyện đời cũng có cái lạ, thường những con chim có vóc dáng tầm thường, sắc lông xấu xí lại hót thật hay. Trái lại, những chim có màu sắc tươi tắn lại hót quá dở.

Chim Khướu ở trong trường hợp trái ngược đó. Phải thẳng thắn mà nói, bộ lông Khướu đâu có gì hấp dẫn, nó tối sẩm như sắc áo của một vị thầy tu, thế nhưng, giọng hót của Khướu lại quá hay, quá độc đáo, ít có chim nào sánh nổi! Chính vì vậy nó mới được người đời gán cho cái danh hiệu là Khướu Bách Thanh. Con chim có tài hót được cả trăm giọng!

Nổi tiếng có giọng hót hay như Họa Mi thử hỏi đã nhận được danh hiệu đó chưa?

Vì vậy, khi bàn đến con Khướu, không ai lại dành

hơi sức để bàn qua tán lại đến cái đẹp bên ngoài của nó, mà chỉ đề cập đến phần tài năng xuất chúng của nó mà thôi!

Cái tài của Khướu là hót thật hay, hót được nhiều giọng lại rất siêng hót. Nhưng, tán tụng Khướu như vậy xét ra cũng chưa đủ. Khướu còn có một tài khác, cũng vô cùng độc đáo là biết múa đuôi, múa cánh như Công, như Phượng vậy.

Có được tận mắt nhìn con Khướu vừa hót vừa múa, ta mới thấy được nét xuất thần của con chim có bộ dạng xấu xí mà thần tình. Sở dĩ gọi là xuất thần vì khi hót và múa, con chim như quên cả thực tại để tập trung tất cả tâm cơ và trí lực của mình vào tác phẩm nghệ thuật mà nó cố tình trình diễn thật hay, thật bắt mắt... Khướu có thể say sưa múa, hót mỗi lần một vài phút, rồi lại tiếp nối thêm một vài phút... cứ thế và cứ thế khiến người khó tính nhất cũng phải buột lời khen ngợi.

Xin mời quí vị đến dự các kỳ thi hót của Khướu, quí vị sẽ được tận mắt chứng kiến các chàng ca sĩ tài hoa của núi rừng này, trình diễn say sưa những ca khúc tuyệt vời, có bài có bản hẳn hoi, ai nghe cũng thích.

Con chim quí đó Việt Nam mình có rất nhiều, nó

sinh sống từ Nam ra Bắc, giá mua rất rẻ, lại rất dễ nuôi, thế nhưng, tiếc một điều là ít người nuôi nó. Người thành thị ít nuôi Khướu là có lý do, do giọng Khướu to lại vang xa nên sợ làm buồn lòng hàng xóm. Còn ở vùng ngoại ô, vùng thôn quê tại sao lại vẫn ít người nuôi Khướu? Họ chê con Khướu (chỉ số ít) thường có giọng "khó nghe" như những tiếng "Khứa cổ! Khứa cổ!" hay tiếng "Ngheo! Ngheo!"... sao nó có vẻ "xui xẻo" quá!

À thì ra cái "tội" của Khướu là vậy nên mới bị một số người đời dù rất muốn nghe nó hót nhưng lại không "dám" nuôi.

Thực tâm mà nói, đó là do cái "tội" của Khướu hay là do ở tính tin dị đoan nhảm nhí của mình? Khướu nào lại biết cái chuyện ranh ma đi "trù ẻo" người? Tại sao không dịch tiếng "Khứa cổ" thành tiếng "Thưa cô" chẳng hạn. Còn tiếng "Ngheo" tại sao cứ cố tình hiểu nó là "nghèo" mà không là một nghĩa nào hay ho và tốt đẹp khác?

May mà người mình ngày nay hầu hết không còn tin dị đoan nhảm nhí như trước nữa, nên càng ngày chim Khướu càng được nhiều người chọn nuôi. Người thành phố cũng đã nuôi nhiều, nay đi đến đâu cũng được nghe tiếng Khướu hót. Phong trào nuôi Khướu ở vùng ngoại ô lại càng khởi

sắc hơn. Những điểm bán chim, số Khướu trưng bày không thua kém gì các giống chim khác...

Như chúng tôi đã từng dẫn chứng: vài ba năm trước đây, giá một con Khướu bổi chỉ ở mức hai ba chục ngàn thì nay đã có cái giá gấp bốn gấp năm. Bằng chứng hùng hồn đó cho thấy số người nuôi Khướu ngày nay đã đông, chứ đâu phải do thị trường nuôi chim Khướu hiếm? Giống chim rừng này Việt Nam mình thiếu gì, làm sao hiếm được?

Người nuôi Khướu để thưởng thức giọng hót, chỉ cần nuôi một vài con treo trước hiên nhà là đã cảm thấy mình được sống gần gũi với thiên nhiên, lúc nào cũng có tiếng chim hót líu lo trước cửa!

Chim Khướu lại dễ nuôi, ít tốn kém, vì thức ăn dễ kiếm lại rẻ tiền. Một lon tấm với năm trứng gà giá khoảng năm ngàn bạc mà chim ăn cả tháng vẫn còn! Không tiện đi mua cào cào, sâu tươi thì vài ba ngày chụp một con thằn lằn hay vài con gián, con dế cũng đủ bồi dưỡng cho con Khướu.

Nuôi Khướu còn có một cái thú khác. Nếu nhà có vườn rộng, thì có thể thả Khướu ra vườn để chim tự do bay nhảy, thỉnh thoảng lại kêu hót tưng bừng. Những con Khướu thả là những con chim nuôi đã thuần thuộc vài ba năm trở

lên, chỉ cần nhà nuôi thêm một con Khướu mái để "cột chân cột cẳng" con trống lại...

Chúng tôi hy vọng rằng phong trào nuôi chim Khướu sẽ được nâng cao hơn nữa trong giới nuôi chim hót rừng khắp cả nước.

Nước ta còn có nhiều giống chim hay và lạ, vậy thì cần gì phải nhập chim các nước khác về cho tốn nhiều ngoại tệ, mà chưa chắc đã xuất sắc hơn.

PHỤ LỤC:

CHIM CHÓP MÀO

(PYONNOTUS JOCOSUS)

Nước mình có một giống chim hót có bộ mã thật đẹp, giọng líu rất hay nhưng tiếc là bị nhiều người xem thường nên chỉ được nuôi nhiều ở nông thôn, ở miệt vườn, chứ thành thị ít ai chịu nuôi.

Có lẽ do giống chim này quá nhiều, vào vườn cây trái nào cũng gặp nên người ta xem thường giá trị nó chăng?

Chim Chóp Mào, hay còn gọi là Chào Mào. Có nơi gọi là con Mòng hay con Hoành Hoạch Mòng, là giống chim hót có vóc dáng tuyệt đẹp, thường xuất hiện khá nhiều

trong các vườn cây trái ở các tỉnh miền Đông và miền Tây. Chúng thích ăn trái cây và sâu bọ. Đối với nông dân, đây là giống chim vừa có ích (ăn sâu bọ) lại vừa có hại (phá hoại cây trái), nhưng họ lại thích nuôi mỗi nhà đôi ba con để nghe nó líu cho vui nhà vui cửa.

Chóp Mào có cái miệng siêng kêu, nó kêu suốt cả ngày. Tiếng kêu không hay nhưng cũng đủ khơi động bầu không khí vốn êm ả ở nông thôn, nên nghe cũng vui tai. Nếu nuôi lâu năm, chim biết líu, và giọng líu của nó tuy không hay bằng chim Vành Khuyên nhưng cũng đem lại cho người nghe sự sảng khoái trong tâm hồn. Con chim bổi mới bắt về giá bán chỉ mười ngàn bạc, nhưng khi đã biết líu thì nó cũng có cái giá một vài trăm ngàn, nhưng mua chưa chắc đã có người chịu bán!

Chóp Mào có vóc dáng tựa tựa con Chích Chòe Lửa, có điều trông nó ngắn gọn hơn, nhỏ con hơn, nhưng nó vẫn có cái vẻ đẹp riêng của nó. Trong khi Chích Chòe Lửa có cái đuôi dài, thân mình từ đầu đến đuôi dài khoảng 15 phân trở lại. Nhưng, sự phân bố màu sắc trên mình hài hòa nên trông nó sắc sảo hẳn lên.

Đầu Chóp Mào màu đen, trên đầu có chòm lông nhọn cao khoảng vài phân trông như một cái mào, hay cái mão

rất ngộ nghĩnh. Dưới khóe mắt của chim nổi hẳn lên một chấm đỏ tươi. Lông trên lưng thì màu xám đen, nhưng các vùng cổ, ức và bụng thì lông lại trắng. Phần chót đuôi cũng điểm một chút lông trắng.

Nếu tính về mặt màu sắc thì bộ lông của Chóp Mào nổi bật hơn Chích Chòe Than và Chích Chòe Lửa, và tất nhiên là "ăn đứt" luôn Họa Mi, Khướu... Chỉ tiếc một điều là nuôi nó cũng như nuôi chim Khoen, chỉ biết kêu và biết líu, chứ không biết hót như các giống chim rừng khác.

Ở Cao Nguyên miền Trung có loại Chóp Mào lông xanh, mắt như mắt Vành Khuyên (viền trắng đậm quanh mắt) lông ở phần lưng và phía trên đuôi có màu vàng lục, còn phía ức, bụng thì lông màu xanh phớt xanh.

Giống Chóp Mào Cao Nguyên cũng kêu và líu như Chóp Mào ở đồng bằng, nhưng theo nhận xét của nhiều nghệ nhân nuôi chim này lâu năm thì Chóp Mào Cao Nguyên và giọng líu không hay bằng Chóp Mào ở miệt vườn. Có lẽ vì vậy mà giống này rất ít người chịu nuôi. Theo chúng tôi, trong đó cũng có một phần là bộ lông nó quá xấu, chim đứng trong lồng trông nó "chìm" quá, trong khi con Chóp Mào vườn thì nhìn vào đã thấy bắt mắt...

Bắt chim Chóp Mào cũng bắt bằng lục, cũng dùng

chim mồi. Chim mồi là những chim đã nuôi được đôi ba mùa trở lên nên dạn dĩ, kêu to và siêng nên dễ dụ chim bổi bên ngoài lục.

Giống chim này cũng thích đấu đá lắm, hễ gặp mồi là bổi xáp lại liền. Nhiều khi chỉ treo lục một chỗ trong vườn mà bắt liên tiếp được bốn năm con chỉ trong một khoảng thời gian ngắn.

Ở vườn còn có chim Hoành Hoạch, không rõ có bà con "dây mơ rễ má" với Chóp Mào hay không, nhưng cái miệng nó cũng kêu lanh chanh như Chóp Mào. Hoành Hoạch nhỏ như chim sẻ, đuôi ngắn, nhưng mình bầu bĩnh hơn. Số lượng chim này cũng khá đông, thường tụ tập trong các vườn cây trái như mận, xoài, chuối... để phá phách gây sự thất thu cho nhà vườn không ít. Giống chim này, ngày xưa ông bà ta nuôi để thi đá. Cách đá của chim này cũng như Chích Chòe Than, nó cũng có những đòn, những thế hiểm độc, dùng chân khóa, dùng mỏ mổ... trông cũng hấp dẫn lắm. Con chim chịu đấu đá là chim đã nuôi được nhiều mùa, cũng qua tập dượt công phu, nuôi nấng kỹ lưỡng...

Trong đời sống hoang dã, Chóp Mào ăn sâu bọ và trái cây chín. Chúng thích nhất là chuối. Trong vườn mà

có quài chuối nào chín bói một đôi trái là Chóp Mào đánh hơi được ngay... Khi bắt về nuôi trong lồng thì người ta tập cho chim ăn cơm, có khi trộn ớt, và cho chim ăn chuối nữa.

Các giống Chóp Mào và Hoành Hoạch đều thích ăn ớt như Nhồng. Những vườn ớt chín mà không canh chừng, sẽ bị hàng chục Chóp Mào, Hoành Hoạch kéo đến ăn sạch. Chúng rất khôn, chúng chỉ lựa ớt chín mà ăn, ớt xanh chừa lại để chờ mai chín ăn tiếp...

Nhưng, khi bắt về nuôi, do không quí bằng Nhồng nên không ai cho Chóp Mào ăn ớt cả. Thỉnh thoảng người ta mới cho chúng ăn một vài trái cho "đủ chất" mà thôi.

Chóp Mào rất dễ nuôi, vì ăn tạp. Chim bổi tuy nhát, nhưng gần như nuôi mười con sống đủ cả mười. Trong những ngày đầu, người ta chỉ cho chim ăn chuối, thêm ít trứng kiến để dụ chim quen dần với môi trường sống mới. Sau đó tập chim ăn cơm, nhưng luôn luộn trong lồng cũng treo sẵn trái chuối sứ chín. Một trái chuối (để luôn vỏ) chim khoét ăn dần đến vài ba ngày mới hết. Nó không mổ ăn lam nham mà khoét ăn từ dưới lên trên, cho đến khi chỉ còn cố cái vỏ quăn queo khô héo...

Do con chim có vóc dáng nhỏ, lại không bay nhảy

"phá lồng" nên chỉ cần có một cái lồng nhỏ bằng tre hay bằng lưới kẽm là nuôi được. Trong lồng nên treo cống nước, cống đựng thức ăn, và treo thêm một trái chuối sứ chín là không còn sợ chim đói khát nữa.

Để tiện cho việc chăn nuôi và chăm sóc, nhiều nghệ nhân tập cho Chóp Mào ăn thức ăn bột, và nó cũng tỏ ra thích khẩu. Thức ăn bột ở đây là thức ăn của Chích Chòe: bột đậu phọng trộn trứng. Nhiều người còn "cưng" cho nó ăn sâu tươi, hoặc trứng kiến. Chúng tôi thiết nghĩ, nuôi như vậy là hơi phí. Chỉ cần cho chim ăn cơm trộn ớt bằm nhuyễn, nhưng với số lượng ít chứ không nhiều ớt như cho Nhồng ăn, và thêm chuối nữa là đủ. Còn nếu cho ăn thức ăn bột của Chích Chòe thì chỉ cần cho ăn chuối nữa là đủ. Cào cào hoặc sâu tươi thỉnh thoảng cho ăn chút ít mà thôi.

Chúng tôi đã từng thấy những con Chóp Mào nuôi bốn năm mùa líu rất hay, nhưng thức ăn người nuôi dành cho nó cũng rất thanh đạm như chúng tôi vừa trình bày.

Nuôi Chóp Mào còn có cái thú khác là nếu nuôi lâu năm, nó quen chỗ thì có thể nuôi thả được. Điều cần là lồng nuôi Chóp Mào nên để yên một nơi nhất định để chim quen với quang cảnh chung quanh. Sau này, có thả ra thì trong lồng luôn luôn phải có đủ nước uống và chuối chín.

Tất nhiên cửa lồng phải mở sẵn, để chim tiện đi, về... Cứ sáng thả chim ra, và chiều tối chim lại tự động trở về lồng mà ngủ. Tối lại, chủ chim nhớ ra đóng chặt cửa lồng là xong việc.

Chim nuôi thả dù là Chóp Mào hay các giống khác, như Khướu chẳng hạn, quí vị nên thả vài ba ngày lại nhốt nó liên tiếp trong chuồng một đôi ngày, nếu cứ thả tự do, ngày nào cũng thả thì có ngày chim sẽ nhập vào bầy chim hoang dã mà đi luôn. Thường thì chúng bỏ nhà "đi hoang" vào mùa sinh sản...

Kinh nghiệm cũng cho chúng tôi biết, nếu chim nuôi thả là chim mái thì vào mùa sinh sản chúng vẫn ở tại nhà, hay tại vườn. Chim trống ở ngoài vườn đến ve vãn kết đôi và đôi vợ chồng mới này làm ổ ngay vườn nhà mà sinh con đẻ cái. Nếu chim nuôi thả là chim trống thì thường nó theo mái rừng và... quên mất đường về!

Chính vì lẽ đó, nên nuôi chim trống theo cách nuôi thả thì người ta nuôi luôn chim mái (mỗi con một lồng). Hễ ngày nào thả trống thì nhốt mái để... giữ chân con chim trống lại, nhất là mùa sinh sản của chim.

Ở thôn quê, gần như nhà nào cũng nuôi Chóp Mào họ cũng nuôi theo cách này, và được giới trẻ thích nhất. Vì

còn gì thú vị hơn, hạnh phúc hơn khi chính mình tự thuần hóa được con chim hoang dã trở thành chim nhà thuần thuộc, cả ngày cứ lẩn quẩn quanh nhà, quanh vườn như đàn gia cầm, gia súc...

MỤC LỤC

Phần dẫn nhập.....5
Giọng hót tài tình của chim Khướu.....12
Khướu Mun, Khướu Bạc Má..... 17
Cách phân biệt Khướu trống, mái..... 23
Có nên nuôi Khướu mái.....29
Khướu cũng có con khôn con dại..... 35
Mùa thay lông của chim Khướu.....41
Thức ăn chim Khướu.....49
Thuần dưỡng Khướu bối.....56
Vóc dáng điệu bộ tốt và xấu của Khướu.....64
Những đặc điểm của chim Khướu tốt..... 72
Phương pháp nuôi Khướu thi hót..... 80
Thi Khướu hót và cách chấm điểm.....88
Khả năng của Khướu có thể thi đá 96
Cách dạy Khướu làm chim mồi..... 99
Nuôi dưỡng Khướu suy.....109
Chăm sóc cho Khướu 117
Phòng bệnh và chữa bệnh cho Khướu 123
Phần kết 129
Phụ lục:
Chim Chóp Mào.....134

NGHỆ THUẬT NUÔI CHIM
KHƯỚU BÁCH THANH
VIỆT CHƯƠNG
Tái bản

Chịu trách nhiệm xuất bản:
TRƯƠNG HẠNH
Biên tập:
BÙI TẤN TIẾN
Sửa bản in:
DIÊN VỸ

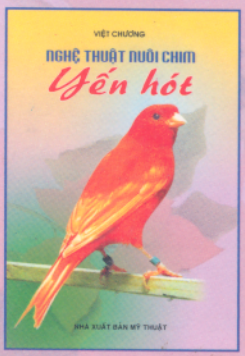
In 1000 bản, khổ 13 x 19cm. In tại XN in NXB Giao Thông Vận tải. Giấy chấp nhận ĐKKHXB số 1683/CXB- QLXB, Cục XB cấp ngày 07.12.2001. Giấy Trích ngang số 11/ MT-TNKH do NXBMT cấp ngày 15.1.2002. In xong và nộp lưu chiểu quý 1.2002.

NGHE THUAT NUOI CHIM
S004310
13.500 đ
Giá: 13.500